



ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ  
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ  
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ  
ΤΜΗΜΑ: ΝΟΜΙΚΟ  
ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ  
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

**ΘΕΜΑ:**  
**"ΕΚΛΟΓΕΣ"**



ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΤΣΑΛΙΚΙΔΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑ  
Α.Μ.: 1340200500434  
E-MAIL: [tsalikoly@hotmail.com](mailto:tsalikoly@hotmail.com)  
ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 6936504786  
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 21/05/2009

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΘΕΜΑ.....	3
ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	4
Ο ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ.....	6
ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΛΕΓΕΙΝ.....	9
<u>A. Εκλογικό Σώμα.....</u>	<u>9</u>
<u>B. Προσόντα εκλογιμότητας (ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις).....</u>	<u>9</u>
<u>Γ. Περιορισμοί εκλογικού δικαιώματος.....</u>	<u>10</u>
<u>Δ. Νομική φύση δικαιώματος εκλέγειν.....</u>	<u>11</u>
ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΚΛΟΓΕΩΝ.....	13
ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ.....	14
<u>A. Τα προσόντα εκλογιμότητας ( άρθρο 55/Σ).....</u>	<u>15</u>
<u>B. Τα κωλύματα εκλογιμότητας (άρθρο 56/Σ).....</u>	<u>16</u>
<u>Γ. Ασυμβίβαστα (άρθρο 57/Σ).....</u>	<u>18</u>
<u>Δ. Συνέπειες παράβασης απαγορεύσεων.....</u>	<u>20</u>
ΕΚΠΤΩΣΗ.....	20
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ.....	22
ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.....	29
<u>A. Προδικασία της εκλογής.....</u>	<u>29</u>
<u>B. Η διεξαγωγή της ψηφοφορίας.....</u>	<u>34</u>
<u>Γ. Η διανομή των ψήφων, η διαβίβαση του σάκου στο Πρωτοδικείο, η     διαπίστωση του εκλογικού αποτελέσματος από το Πρωτοδικείο και η ανακήρυξη     των εκλεγέντων από αυτό.....</u>	<u>38</u>
ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ.....	40
<u>A. Έννοια – είδη.....</u>	<u>40</u>
<u>B. Ιστορική Αναδρομή.....</u>	<u>43</u>
<u>Γ. Ο νόμος 1907/1990.....</u>	<u>43</u>
Ο ΙΣΧΥΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3231/2004.....	46
<u>A. Εκλογικές περιφέρειες.....</u>	<u>46</u>
<u>B. Εκλογικό Σύστημα.....</u>	<u>46</u>
<u>Γ. Άλλες διατάξεις.....</u>	<u>49</u>
ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ.....	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΕΔ.....	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67
ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ.....	68

## ΤΟ ΘΕΜΑ

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας είναι οι εκλογές. Οι εκλογές αποτελούν την τυπική διαδικασία για την ανάδειξη των αντιπροσώπων του λαού. Το εκλογικό σώμα(δηλαδή ο λαός υπό στενή έννοια), είναι το άμεσο, συλλογικό όργανο του κράτους, το οποίο ασκώντας το συνταγματικά κατοχυρωμένο εκλογικό του δικαίωμα, αναδεικνύει τους αντιπροσώπους του. Το Σύνταγμα καθορίζει τα προσόντα που πρέπει να έχει κανείς για να ανήκει στο εκλογικό σώμα, τα οποία δεν είναι άλλα από την ιθαγένεια και την ηλικία, και ορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις που ο νόμος μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα(άρθρ.41 §3 Συντ.).

Η εκλογή διέπεται από ορισμένες αρχές, οι οποίες θεμελιώνονται συνταγματικά και είναι θεμελιώδεις, διότι διασφαλίζουν την ανόθευτη και ελεύθερη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης(άρθρ. 51 Συντ.).

Την εκλογή των προσώπων που συγκροτούν τη Βουλή ρυθμίζει πλέγμα διατάξεων, οι οποίες, εκπληρώνοντας τις επιταγές του Συντάγματος, καθορίζουν τα προσόντα και τα κωλύματα εκλογιμότητας των υποψήφιων βουλευτών, αλλά και ολόκληρη την εκλογική διαδικασία. Το πλέγμα αυτό διατάξεων εμπεριέχεται στον Εκλογικό Κώδικα (π.δ 55/1999).

Τέλος, σύμφωνα με την §1 του άρθρου 54 του Συντάγματος, το εκλογικό σύστημα ορίζεται με νόμο, που ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές. Ιστορικά στην Ελλάδα έχουν εφαρμοστεί συνολικά 15 διαφορετικά εκλογικά συστήματα και με τον τελευταίο νόμο, τον 3231/2004, το εκλογικό σύστημα της χώρας μας ανήκει στην κατηγορία της ενισχυμένης αναλογικής, συνδυάζοντας στοιχεία απλής αναλογικής και πλειοψηφικού συστήματος.

## ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Εκλογές και δημοψήφισμα αποτελούν δυο σημαντικούς θεσμούς, οι οποίοι αντανακλούν τη διαφοροποίηση αντιπροσωπευτικού συστήματος και δημοκρατίας.

Σχεδόν σε όλα τα σύγχρονα κράτη, πηγή εξουσίας είναι ο λαός. Αυτός έχει την ανώτατη εξουσία - ή κυριαρχία, αν το κράτος είναι κυρίαρχο. Προκύπτει ωστόσο, το πρόβλημα και το ερώτημα ποιος ασκεί την εξουσία αυτή.

Αν την εξουσία την ασκεί ο λαός, αν δηλαδή έχουμε ταύτιση πηγής και άσκησης εξουσίας, τότε μιλάμε για άμεση δημοκρατία. Σ' αυτή τη μορφή Δημοκρατίας, ο λαός αποφασίζει και η δική του η θέληση υπερισχύει. Αν ωστόσο, η εξουσία δεν ασκείται από το λαό, αλλά από αντιπροσώπους, οι οποίοι αποφασίζουν αντί του λαού, χωρίς να υπόκεινται σε κανενός είδους δέσμευση ή εντολή, τότε μιλάμε για έμμεση ή αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Με το θεσμό της αντιπροσώπευσης, ο αντιπρόσωπος αντικαθιστά το λαό, υπεισέρχεται δηλαδή στη θέση του, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η δική του βούληση υπερισχύει, αντικαθιστώντας τη βούληση του λαού. Χαρακτηριστικό με λίγα λόγια στοιχείο του αντιπροσωπευτικού συστήματος είναι η διάσταση πηγής και άσκησης εξουσίας.

Τέλος, η δημοκρατία χαρακτηρίζεται ημιαντιπροσωπευτική ή μικτή, όταν την εξουσία την ασκεί άλλοτε το αντιπροσωπευτικό σώμα και άλλοτε απευθείας ο λαός.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι η δημοκρατία, όπως άλλωστε και η ίδια η ετυμολογία της λέξεως το προδίδει, δεν μπορεί παρά να έχει μια και μοναδική μορφή. Δημοκρατία στην κυριολεξία του όρου είναι μόνο η κατά τα ανωτέρω αποκαλούμενη «άμεση» Δημοκρατία, αφού από τη φύση της η δημοκρατία έχει άμεσο χαρακτήρα και λειτουργεί κατά την αρχή της ταυτότητας. Κατά συνέπεια, ο όρος «έμμεση» Δημοκρατία αποτελεί πλεονασμό, ενώ ο όρος έμμεση Δημοκρατία

περιέχει στοιχεία αντίφασης, διότι η Δημοκρατία δεν μπορεί να είναι έμμεση. Η λεγόμενη «μικτή Δημοκρατία» δεν αποτελεί ιδιαίτερο «τρίτο είδος, αλλά μεταβατικό στάδιο συλλειτουργίας της αρχής της ταυτότητας και της αντιπροσωπευτικής αρχής»<sup>1</sup>.

Στο αντιπροσωπευτικό σύστημα, ο λαός αντιπροσωπεύεται από συλλογικά όργανα, τα οποία αναδεικνύονται με εκλογές. Κατ' εξοχήν δε αντιπροσωπευτικό όργανο αποτελεί το Κοινοβούλιο. Η ανάδειξη των μελών του Κοινοβουλίου, των αντιπροσώπων αποτελεί το σκοπό και το αποτέλεσμα των εκλογών. Με λίγα λόγια, ο λαός με τη διαδικασία των εκλογών επιλέγει ανάμεσα σε περισσότερα πρόσωπα εκείνα που θέλει να τον αντιπροσωπεύουν, γι' αυτό και λέμε ότι οι εκλογές έχουν *προσωπικό χαρακτήρα*. Αντίθετα, οι εκλογείς δεν καθορίζουν τι περιεχόμενο θα έχει η εκάστοτε δήλωση βούλησης των αντιπροσώπων, μιας και στον εννοιολογικό πυρήνα της αντιπροσώπευσης ανήκει η ανεξαρτησία του αντιπροσώπου από τον αντιπροσωπευόμενο.

Ένας από τους τρεις σημαντικότερους θεσμούς της άμεσης δημοκρατίας είναι το δημοψήφισμα. Όπως προαναφέρθηκε, άμεση Δημοκρατία είναι το πολίτευμα, στο οποίο ο ίδιος ο λαός παίρνει τις πολιτικές αποφάσεις. Έτσι, ο πιο χαρακτηριστικός και σημαντικός θεσμός της είναι το δημοψήφισμα. Το δημοψήφισμα έχει *ουσιαστικό περιεχόμενο*, γιατί κατά τη διενέργειά του, ο λαός καλείται να εκφράσει την άποψή του επί της ουσίας. Ο ψηφοφόρος είναι εκείνος που αποφασίζει.

Έχοντας λοιπόν, διακρίνει τις δυο μορφές πολιτεύματος έχει διαφανεί η διαφορά ανάμεσα στις εκλογές και το δημοψήφισμα, ενώ έχει γίνει αντιληπτή η διαφορετική θέση που κατέχει ο πολίτης μέσα στο ένα ή το άλλο πολίτευμα.

---

<sup>1</sup> Βλέπε Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», σελ. 432, §727

## Ο ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Οι ιστορικοπολιτικές εξελίξεις οδήγησαν σταδιακά στη μετάβαση από την αντιπροσωπευτική, στη σύγχρονη «μικτή» Δημοκρατία. Το αντιπροσωπευτικό σύστημα εξακολουθεί βέβαια, να αποτελεί κορμό του πολιτεύματος, ωστόσο έχουν εισχωρήσει ορισμένοι θεσμοί «άμεσης» Δημοκρατίας<sup>2</sup>, ενώ και οι ίδιες οι εκλογές έχουν αποκτήσει δημοψηφισματικό χαρακτήρα.

Η εμφάνιση και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση του πολιτεύματος, μιας και έχει μεταβάλει ουσιαστικά τον χαρακτήρα των εκλογών. Η συμμετοχή των κομμάτων στην εκλογική διαδικασία άλλαξε τη μορφή της Δημοκρατίας με τον εξής τρόπο: Τα κόμματα, εξαφανίζοντας τους ανεξάρτητους και προτείνοντας πολιτικά προγράμματα, μείωσαν τον προσωπικό χαρακτήρα των εκλογών. Οι πολίτες στη μεγάλη τους πλειονότητα, δεν εκλέγουν πρόσωπα, αλλά ψηφίζουν κόμματα και εκφράζουν τη θέλησή τους υπέρ συγκεκριμένου πολιτικού προγράμματος. Έτσι, οι εκλογές δεν αποτελούν απλά και μόνο διαδικασία ανάδειξης των αντιπροσώπων, αλλά ουσιαστικότερης σημασίας στάδιο λειτουργίας της σύγχρονης Δημοκρατία, κατά το οποίο ο λαός εγκρίνει συγκεκριμένο πολιτικό πρόγραμμα, θέτοντας έτσι τις βάσεις διακυβέρνησης της χώρας για τα επόμενα έτη<sup>3</sup>. Αυτό σημαίνει, ότι στη σύγχρονη Δημοκρατία, η λήψη των βασικών αποφάσεων και η χάραξη της γενικής πολιτικής της χώρας έχει μετατεθεί από τους αντιπροσώπους στο λαό. Συνεπώς, δημοψηφισματικός είναι ο

---

<sup>2</sup> Πρόκειται για το Δημοψήφισμα μιας και οι άλλοι δυο θεσμοί (η λαϊκή πρωτοβουλία νομοθεσίας και η ανάκληση) δεν εμφανίζονται συχνά στα σύγχρονα Συντάγματα. Το δικό μας Σύνταγμα προβλέπει στο άρθρο 44§2 τη δυνατότητα διεξαγωγής δημοψηφίσματος.

<sup>3</sup> Βλ. Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό μέρος – Σημειώσεις», σελ. 82.

κομματικός χαρακτήρας των εκλογών και σημαίνει ότι όπως και στο δημοψήφισμα, ο εκλογέας εκφράζει τα θέληση του για συγκεκριμένα θέματα.

Το Σύνταγμά μας, αναγνωρίζει το δημοψηφισματικό χαρακτήρα των εκλογών στα εξής άρθρα:

- Στο άρθρο 41§2, το οποίο καθιερώνει τη δυνατότητα δημοψηφισματικής διάλυσης της Βουλής<sup>4</sup>.

- Σύμφωνα με το άρθρο 1 §§2 και 3, θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία και όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό. Αυτό σημαίνει ότι ο λαός είναι το ανώτατο όργανο του κράτους και ότι η θέλησή του είναι η υπέρτατη κρατική θέληση. Οι διατάξεις αυτές αποτελούν μια γενική νομική θεμελίωση του δημοψηφισματικού χαρακτήρα των εκλογών και της λαϊκής εντολής.

- Η παραπάνω γενική θεμελίωση εξειδικεύεται από το άρθρο 52<sup>5</sup>. Με τη διάταξη αυτή, επιδιώχθηκε η εξασφάλιση της ελεύθερης και ανόθευτης εκδήλωσης της λαϊκής θέλησης, οπωσδήποτε και οποτεδήποτε και αν εκδηλώνεται αυτή. Και στη σύγχρονη Δημοκρατία, η λαϊκή θέληση δεν εκδηλώνεται μόνο στα δημοψηφίσματα, αλλά και στις δημοψηφισματικού χαρακτήρα εκλογές και στο Κοινοβούλιο. Αναγνωρίζεται έτσι στο άρθρο 52, η δεσμευτική εντολή και η αρχή της ταυτότητας, οι οποίες προκύπτουν από την υποχρέωση όλων των λειτουργιών της Πολιτείας να ευθυγραμμίζονται προς τη λαϊκή θέληση.

- Τέλος, η αναγνώριση του πολιτικού χαρακτήρα των εκλογών από το άρθρο 54§3<sup>6</sup>, σημαίνει αναγνώριση του δημοψηφισματικού χαρακτήρα των εκλογών και της

---

<sup>4</sup> «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαλύει τη Βουλή με πρόταση της Κυβέρνησης που έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης για ανανέωση της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπιστεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας».

<sup>5</sup> «Η ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, τελεί υπό την εγγύηση όλων των λειτουργιών της Πολιτείας, που έχουν υποχρέωση να τη διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση».

λαϊκής εντολής. Διότι θα ήταν αντιφατικό να γνωρίζει ο συντακτικός νομοθέτης τα πολιτικά κόμματα, αλλά να αγνοούσε την κατά τις εκλογές δράση τους<sup>7</sup>.

Η διαφορά ανάμεσα στις δημοψηφισματικές εκλογές και το δημοψήφισμα είναι ότι στις πρώτες ο λαός αποφασίζει «συνολικά» για πλήθος θεμάτων και δεν έχει δυνατότητα άλλα από αυτά να τα δεχτεί και άλλα να τα απορρίψει. Αντίθετα, στο «απλό» δημοψήφισμα ο λαός εκφράζει την άποψη και βούληση του για κάθε ζήτημα ξεχωριστά.

---

<sup>6</sup> «Μέρος της Βουλής, όχι μεγαλύτερο του 1/20 του όλου αριθμού των βουλευτών, μπορεί να εκλέγεται ενιαίως, σε ολόκληρη την Επικράτεια, σε συνάρτηση με τη συνολική εκλογική δύναμη του κάθε κόμματος στην Επικράτεια».

<sup>7</sup> Βλ. Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό Μέρος – Σημειώσεις», σελ. 82-83, υποσημείωση 228.



## **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΛΕΓΕΙΝ**

### **A. Εκλογικό Σώμα**

Στο συνταγματικό δίκαιο ο λαός έχει δυο έννοιες, ευρεία και στενή. Υπό την ευρεία ο λαός είναι συστατικό στοιχείο του κράτους, ενώ υπό τη στενή, όργανο του κράτους(και όχι όλων των κρατών). Συγκεκριμένα, λαός υπό ευρεία έννοια είναι το σύνολο των ατόμων που εκάστοτε έχουν την ιθαγένεια του κράτους, δηλαδή των πολιτών. *Ο λαός υπό στενή έννοια ταυτίζεται με το Εκλογικό Σώμα.*

Το Εκλογικό Σώμα (ο λαός υπό τη στενή έννοια) αποτελείται από όλους τους εκλογείς, δηλαδή τα άτομα που έχουν το εκλογικό δικαίωμα. Ποιοι όμως, έχουν το εκλογικό δικαίωμα;

### **B. Προσόντα εκλογιμότητας (ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις)**

Σύμφωνα με το άρθρο 51§3 του Συντάγματος: «Οι βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, όπως νόμος ορίζει. Ο νόμος δεν μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα, παρά μόνο αν δεν έχει συμπληρωθεί κατώτατο όριο ηλικίας ή για ανικανότητα δικαιοπραξίας ή ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα». Το Σύνταγμα συνεπώς, θεσπίζει δυο προσόντα για τον προσδιορισμό των προσώπων που συγκροτούν το εκλογικό σώμα και διαθέτουν το δικαίωμα του εκλέγειν: την ιθαγένεια («...οι πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα...») και την ενηλικότητα, της οποίας τον προσδιορισμό καταλείπει στον κοινό νομοθέτη. Εξουσιοδοτεί επίσης, το νομοθέτη να ορίσει τις υπόλοιπες προϋποθέσεις του εκλογικού δικαιώματος.

Η παραπάνω διάταξη ορίζει ότι εκλογικό δικαίωμα μπορούν να έχουν καταρχήν όλοι οι Έλληνες πολίτες. Σύμφωνα με το άρθρο 4§3, ο

συντακτικός νομοθέτης εξουσιοδοτεί την κοινή νομοθετική εξουσία να ορίσει τις προϋποθέσεις για την απόκτηση και την απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας<sup>8</sup>. Ο ειδικότερος τρόπος κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας, η θρησκεία, η γλώσσα ή η εθνικότητα είναι στοιχεία αδιάφορα.

Δεύτερη ουσιαστική προϋπόθεση του εκλογικού δικαιώματος που προκύπτει από την παραπάνω συνταγματική διάταξη, είναι η συμπλήρωση κατώτατου ορίου ηλικίας. Το κατώτατο αυτό όριο, προσδιορίζεται από τον κοινό νομοθέτη, ο οποίος πάντως, δεν μπορεί να ορίσει κατώτερο όριο ηλικίας για το εκλογικό δικαίωμα και ανώτερο για την ικανότητα δικαιοπραξίας. Κατά την ισχύουσα νομοθεσία η απαιτούμενη ηλικία είναι το 18<sup>ο</sup> έτος<sup>9</sup>.

Η ιθαγένεια και η ενηλικότητα συνιστούν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του εκλογικού δικαιώματος, η συνδρομή των οποίων είναι απαραίτητη για την απόκτηση και διατήρησή του. Αντίθετα, για να αποκτηθεί η ικανότητα άσκησης του εκλογικού δικαιώματος, απαιτείται επιπλέον να συντρέχει ένα τυπικό προσόν, η εγγραφή του ενήλικου πολίτη στους εκλογικούς καταλόγους.

Μέλη του εκλογικού σώματος είναι όλοι οι πολίτες, που έχουν τα ήδη αναλυθέντα προσόντα του εκλογέα, ανεξάρτητα αν βρίσκονται στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό(άρθρο 51§4 Σ).

## **Γ. Περιορισμοί εκλογικού δικαιώματος**

Η διάταξη της §3 εδ.β' του άρθρου 51 του Συντάγματος ορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις, στις οποίες η νομοθετική εξουσία μπορεί να περιορίζει το εκλογικό δικαίωμα: «Ο νόμος δεν μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα, παρά μόνο αν

<sup>8</sup> Βλ. τον "Κώδικα της Ελληνικής ιθαγένειας", Ν.Δ. 3370/1955 όπως τροποποιήθηκε με τον Α.Ν. 481/1968 και τον ν.1438/1984.

<sup>9</sup> Βλ. άρθρο 4 Ε.Κ. «1. Το δικαίωμα του εκλέγειν έχουν οι πολίτες Έλληνες και Ελληνίδες που συμπλήρωσαν το 18<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας τους. 2. Για την εφαρμογή της προηγούμενης παραγράφου η 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου θεωρείται ως ημερομηνία γέννησης όλων όσων γεννήθηκαν μέσα στο χρόνο».

δεν έχει συμπληρωθεί κατώτατο όριο ηλικίας ή για ανικανότητα δικαιοπραξίας ή ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα». Συνεπώς, μόνο για τους τρεις λόγους που αποκλειστικά αναφέρει ο συντακτικός νομοθέτης, επιτρέπεται η στέρηση του εκλογικού δικαιώματος. Με άλλα λόγια, η εν λόγω διάταξη καθιερώνει ρητά τις εξαιρέσεις από την αρχή της καθολικότητας της ψηφοφορίας, οι οποίες θεωρήθηκαν από την επιστήμη και τη νομολογία ως επιτρεπτές υπό την ισχύ των προηγούμενων Συνταγμάτων που δεν περιλάμβαναν αντίστοιχη διάταξη.

Σε εκτέλεση της εν λόγω συνταγματικής διάταξης, το άρθρο 5 του εκλογικού κώδικα στερεί ορισμένα πρόσωπα από το εκλογικό δικαίωμα για λόγους ηθικής αναξιοότητας ή πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας. Πιο συγκεκριμένα, πρώτος λόγος στέρησης του εκλογικού δικαιώματος είναι η σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα<sup>10</sup>, δικαστική ή νόμιμη απαγόρευση. Δεύτερος λόγος στέρησης του εκλογικού δικαιώματος είναι η αμετάκλητη ποινική καταδίκη για ορισμένα εγκλήματα. Το εκλογικό δικαίωμα δε διαθέτουν όσοι στερήθηκαν ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης σε κάποιο από τα εγκλήματα που ορίζονται από τον ποινικό και στρατιωτικό κώδικα<sup>11</sup>.

#### **Δ. Νομική φύση δικαιώματος εκλέγειν**

Τρεις θεωρίες έχουν υποστηριχτεί σχετικά με το ποια είναι η νομική φύση του εκλογικού δικαιώματος. Κατά τη μια θεωρία που υποστηρίχτηκε στη Συμβατική Συνέλευση της Γαλλίας, το εκλογικό δικαίωμα είναι ένα θεμελιώδες δικαίωμα και ως τέτοιο ανήκει καταρχήν σ' όλους τους πολίτες και ασκείται ελεύθερα από αυτούς (θεωρία θεμελιώδους δικαιώματος). Κατ' άλλη θεωρία που υποστηρίχτηκε στην

---

<sup>10</sup> Βλ. άρθρα 1686 Α.Κ. και 1700 Α.Κ.

<sup>11</sup> Βλ. Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό Μέρος – Σημειώσεις», σελ.92.

πρώτη Συντακτική Συνέλευση της Γαλλίας και από τους οπαδούς της κρατούσας θεωρίας της νομικής προσωπικότητας του κράτους, το εκλογικό δικαίωμα είναι ένα δημόσιο λειτούργημα, δηλαδή μια αρμοδιότητα οργάνου του κράτους (θεωρία του δημοσίου λειτουργήματος). Κατά την τρίτη, τέλος θεωρία, το εκλογικό δικαίωμα είναι συγχρόνως λειτούργημα και δικαίωμα<sup>12</sup>.

Πλέον, η εν λόγω έριδα έχει θεωρητική σημασία μόνο, γιατί το εκλογικό δικαίωμα ρυθμίζεται λεπτομερώς από το δίκαιο των σύγχρονων κρατών<sup>13</sup>.

Σ' εμάς η νομική φύση του εκλογικού δικαιώματος είναι μικτή. Το εκλογικό δικαίωμα είναι δικαίωμα γιατί το Σύνταγμα κατοχυρώνει την αρχή της καθολικότητας της ψηφοφορίας (άρθρο 51§3 εδ.α'), και είναι και λειτούργημα, γιατί το Σύνταγμα, αφενός καθιερώνει την υποχρεωτικότητα της ψηφοφορίας (άρθρο 51§5) και αφετέρου προβλέπει τον καθορισμό των προσόντων του εκλογέα και τη θέσπιση ορισμένων περιορισμών από το νόμο (άρθρο 51§3).

---

<sup>12</sup> Βλ. Αθ. Γ. Ράικου, «Συνταγματικό Δίκαιο», σελ.240.

<sup>13</sup> Πράγματι, η σημαντικότερη συνέπεια της θεωρίας του ατομικού δικαιώματος είναι η καθολικότητα του εκλογικού δικαιώματος, η οποία κατοχυρώνεται από τα σύγχρονα Συντάγματα. Αντίθετα, οι σπουδαιότερες συνέπειες της θεωρίας του δημοσίου λειτουργήματος είναι η υποχρεωτικότητα της ψηφοφορίας και ο αποκλεισμός ορισμένων προσώπων από αυτή για λόγους ηθικής αναξιοτητας και πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας, που ρυθμίζονται διαφορετικά από τη νομοθεσία των διαφόρων Κρατών. Πάντως, η δεύτερη συνέπεια γίνεται δεκτή και υπό την ισχύ της καθολικότητας της ψηφοφορίας, η οποία επιτρέπει ουσιαστικά δικαιολογημένες εξαιρέσεις.

## ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΚΛΟΓΕΩΝ

Το εκλογικό δικαίωμα ασκείται αυτοπρόσωπα. Υπάρχουν ωστόσο, ειδικές κατηγορίες εκλογέων, των οποίων η αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο εκλογικό τμήμα, στο οποίο είναι εγγεγραμμένοι είναι αδύνατη, είτε διότι βρίσκονται στο εξωτερικό ή στο εσωτερικό, αλλά μακριά από το εκλογικό τμήμα, είτε κωλύονται για άλλο σημαντικό λόγο να προσέλθουν. Η νομοθετική ρύθμιση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος από αυτές τις ιδιαίτερες κατηγορίες είναι θεμελιώδους σημασίας, διότι αποτελεί υλοποίηση της αρχής της καθολικότητας. Τρεις είναι οι ειδικές κατηγορίες:

A) Οι εκτός επικρατείας εκλογείς: Μέχρι την αναθεώρηση του 2001, το άρθρο 51 του Συντάγματος παρέπεμπε στο νόμο για τη ρύθμιση του τρόπου άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των ευρισκόμενων εκτός επικρατείας εκλογέων κατά την ημέρα των εκλογών. Με την αναθεώρηση του 2001, το Σύνταγμα αναφέρεται ρητά στην επιστολική ψήφο – όπως και, με γενική αναφορά, σε κάθε άλλο πρόσφορο μέσο – όσον αφορά στους εκλογείς που βρίσκονται κατά την ημέρα των εκλογών έξω από την επικράτεια, και εξακολουθεί να καταλείπει στο νόμο, ο οποίος εν προκειμένω πρέπει να συγκεντρώσει πλειοψηφία των δυο τρίτων του όλου αριθμού των Βουλευτών, τη ρύθμιση του τρόπου άσκησης του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς αυτούς<sup>14 15</sup>.

B) Οι ετεροδημότες: Είναι οι εκλογείς που ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα σε εκλογική περιφέρεια διάφορη από αυτή στην οποία διαμένουν. Η εκλογική

---

<sup>14</sup> Τρεις τρόπους αναγνωρίζουν και καθιερώνουν οι νομοθεσίες άλλων κρατών για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκτός επικρατείας πολίτες και είναι οι εξής: 1. Η άσκηση δι' αλληλογραφίας (επιστολική ψήφος), 2. τα εκτός επικρατείας εκλογικά κέντρα και 3. την ψηφοφορία μέσω αντιπροσώπων.

<sup>15</sup> Βλ. κατωτέρω σελ. 25-26 (αρχή ολικής ανανέωσης και της ταυτόχρονης διεξαγωγής της ψηφοφορίας)

νομοθεσία προβλέπει την κατάρτιση ειδικών εκλογικών καταλόγων για τους πολιτικούς και στρατιωτικούς υπαλλήλους που υπηρετούν σε άλλη περιοχή διάφορη της εκλογικής περιφέρειας στην οποία είναι εγγεγραμμένοι. Οι αντιπρόσωποι της δικαστικής αρχής, οι έφοροι και οι φρουροί των εκλογικών τμημάτων ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα στην περιφέρεια όπου έχουν διοριστεί.

Γ) Οι κρατούμενοι: Προκειμένου να διευκολυνθεί η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος εκ μέρους των κρατουμένων που δε στερούνται το εκλογικό τους δικαίωμα σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω και σύμφωνα με τα άρθρα 59-66 Π.Κ., νόμος προβλέπει την οργάνωση εκλογικών τμημάτων σε κάθε φυλακή κατά τις γενικές βουλευτικές εκλογές, τις εκλογές για την ανάδειξη αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το δημοψήφισμα. Οι κρατούμενοι ψηφίζουν βάσει ειδικών εκλογικών καταλόγων.

## **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ**

Στο άμεσο και συλλογικό όργανο του κράτους που καλείται Βουλή και αποτελεί το θεμέλιο του αντιπροσωπευτικού συστήματος, το Σύνταγμα του 1975 αφιερώνει το Γ' Τμήμα του, που αναλύεται σε έξι κεφάλαια, από τα οποία: το πρώτο αφορά στην ανάδειξη και συγκρότησή της, το δεύτερο, στα κωλύματα και ασυμβίβαστα των Βουλευτών, το τρίτο, στα καθήκοντα και δικαιώματα των Βουλευτών, το τέταρτο, στην οργάνωση και λειτουργία της, το πέμπτο στη νομοθετική λειτουργία της και το έκτο, στη φορολογία και στη δημοσιονομική μεταχείριση.

Το κεφάλαιο του Συντάγματος, το οποίο ενδιαφέρει την ανάλυση μας και με το οποίο θα ασχοληθούμε παρακάτω, είναι το δεύτερο.

Σύμφωνα με τα άρθρα 55, 56, 57 του Συντάγματος, η κτήση, η διατήρηση και η άσκηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι δεν είναι απροϋπόθετες. Αντίθετα, στις παραπάνω διατάξεις ορίζονται τρεις κατηγορίες προϋποθέσεων σχετικών προς το βουλευτικό αξίωμα: τα προσόντα, τα κωλύματα και τα ασυμβίβαστα. Ως αποτέλεσμα της ύπαρξης (ή μη ύπαρξης κατά περίπτωση) των προϋποθέσεων αυτών, ορίζεται η αυτοδίκαιη έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα.

### **A. Τα προσόντα εκλογιμότητας ( άρθρο 55/Σ)<sup>16</sup>**

Το άρθρο 55§1 του Συντάγματος ορίζει: «Για να εκλεγεί κανείς βουλευτής απαιτείται να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει τη νόμιμη ικανότητα να εκλέγει και να έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής». Θετικές λοιπόν, προϋποθέσεις για την εκλογή στο βουλευτικό αξίωμα είναι η ηλικία, η ιθαγένεια και η νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν.

Το δικαίωμα του εκλέγειν ως προϋπόθεση άσκησης του δικαιώματος του εκλέγεσθαι, δεν απαιτεί την εγγραφή του υποψηφίου στους εκλογικούς καταλόγους, αλλά μόνο την απόκτηση των ουσιαστικών προϋποθέσεων του εκλογέα<sup>17</sup>.

---

<sup>16</sup> Ήδη τα επαναστατικά Συντάγματα περιείχαν ειδική διάταξη για τη ρύθμιση του δικαιώματος εκλογής στο αξίωμα του μέλους (πληρεξουσίου Παραστάτη) του Βουλευτικού ή Βουλευτικού Σώματος (Σύνταγμα της Επιδάουρου του 1822), ενώ χρησιμοποιείται και ο όρος Βουλευτής (Σύνταγμα του Άστρους του 1823) και ο όρος Αντιπρόσωπος (Σύνταγμα της Τροιζήνας του 1827). Με το Σύνταγμα του 1844 υιοθετείται για πρώτη φορά ρύθμιση στο Σύνταγμα για τα προσόντα ανάδειξης στο Βουλευτικό αξίωμα, που επαναλαμβάνεται, με περισσότερα απαιτούμενα προσόντα, στο Σύνταγμα του 1864. Συγκεκριμένα, ο υποψήφιος έπρεπε να έχει την ελληνική ιθαγένεια, να έχει συμπληρώσει το τριακοστό έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής, να κατάγεται από την επαρχία στην οποία εκλέγεται ή να έχει εγκατασταθεί σ' αυτή από διετίας τουλάχιστον προ της εκλογής, να απολαμβάνει από διετίας τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα, και να διαθέτει τα απαιτούμενα από το νόμο περί εκλογών προσόντα. Τη ρύθμιση των Συνταγμάτων του 1911, του 1927 και 1952, υιοθετεί ο συντακτικός νομοθέτης του 1975.

<sup>17</sup> Για τις οποίες βλ. παραπάνω σελ.9.

Όλα τα προσόντα πρέπει να συντρέχουν κατά την ημέρα της εκλογής και όχι κατά την ημέρα υποβολής της υποψηφιότητας,<sup>18</sup> ενώ Βουλευτής που στερήθηκε κάποιο από τα παραπάνω προσόντα εκπίπτει αυτοδικαίως από το βουλευτικό αξίωμα.

## **B. Τα κωλύματα εκλογιμότητας (άρθρο 56/Σ)**

Τα κωλύματα είναι αρνητικές προϋποθέσεις, δηλαδή προϋποθέσεις που δεν πρέπει να συντρέχουν για να εκλεγεί κάποιος βουλευτής. Διαφορετικά, αν δηλαδή συντρέχουν σε ορισμένο πρόσωπο, εμποδίζουν την ανακήρυξή του ως υποψηφίου, όπως επίσης και την εκλογή του στο βουλευτικό αξίωμα.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η ύπαρξη κωλυμάτων στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου να καταστεί αντιπρόσωπος του έθνους είτε αποκλείει, για ορισμένο χρονικό διάστημα, την ανακήρυξη και εκλογή του(ειδικό ή απόλυτο κώλυμα), είτε απαιτεί την, πριν από την ανακήρυξή του ως υποψηφίου, παραίτησή του από την αντίστοιχη θέση, λειτουργήμα ή αξίωμα(γενικό ή σχετικό κώλυμα), είτε δεν επιτρέπει την ανακήρυξή του στην εκλογική περιφέρεια στην οποία υπηρέτησε υπό ορισμένη ιδιότητα ή σε οποιαδήποτε περιφέρεια, στην οποία εκτεινόταν η τοπική αρμοδιότητά του μέσα στους τελευταίους δεκαοχτώ μήνες της τελευταίας βουλευτικής περιόδου(τοπικό κώλυμα). Πιο συγκεκριμένα:

---

<sup>18</sup> Βλ. και άρθρ. 29§1 Ε.Κ.



**B1) Το γενικό κώλυμα<sup>19</sup>** αίρεται με την παραίτηση του προσώπου από τη θέση, το λειτούργημα ή το αξίωμα που κατέχει. Η παραίτηση πρέπει να είναι γραπτή, χωρίς να απαιτείται αποδοχή της.

**B2) Ειδικό κώλυμα (κατ' άρθρ. 56§4)** συνιστά η απαγόρευση ανακήρυξης ως υποψηφίων και εκλογής στο βουλευτικό αξίωμα σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια προσώπων, που έχουν αναλάβει υποχρέωση παραμονής στη δημόσια υπηρεσία<sup>20</sup> για ορισμένο χρόνο και για όσο διαρκεί η υποχρέωση αυτή. Τυχόν παραίτηση δεν οδηγεί στην άρση του κωλύματος.

---

<sup>19</sup> Το άρθρ. 56§1 του Συντάγματος ορίζει ότι σε τέτοιο κώλυμα υπάγονται: α) οι έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, β) άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι, γ) οι υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας, δ) οι υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, ε) τα αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, πλην εκείνων που υπάγονται σε ειδικό(απόλυτο) κώλυμα, στ) διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου ή δημοσίων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος ή επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

<sup>20</sup> Το ειδικό κώλυμα αναφέρεται στους πολιτικούς υπαλλήλους και στρατιωτικούς γενικά, που έχουν κατά το νόμο αναλάβει την υποχρέωση να παραμείνουν στην υπηρεσία για ορισμένο χρόνο.

**B3) Το τοπικό κώλυμα** υφίσταται για τα πρόσωπα της §3 του άρθρου 56 <sup>21</sup>, έστω και αν ο χρόνος υπηρεσίας τους ή ο χρόνος κατοχής από μέρους τους αρμοδιότητας που εκτεινόταν και σε άλλη ή σε άλλες περιφέρειες, έχει διαρκέσει έστω και μια μέρα. Αντίθετα, δεν υφίσταται το κώλυμα για τα εν λόγω πρόσωπα, ως προς τις εκλογικές περιφέρειες στις οποίες έχουν υπηρετήσει ή στις οποίες εκτεινόταν η αρμοδιότητά τους κατά το διάστημα πριν από τους τελευταίους δεκαοχτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου. Τέλος, δεν υφίσταται το κώλυμα, αν η Βουλή δεν ολοκληρώσει την τετραετή θητεία της, αλλά διαλυθεί σε προγενέστερο χρόνο<sup>22</sup>.

## **Γ. Ασυμβίβαστα (άρθρο 57/Σ)**

Το ασυμβίβαστο του βουλευτικού αξιώματος προς ορισμένα έργα ή ιδιότητες, καθιερώνεται στο άρθρο 57 του Συντάγματος<sup>23</sup> και αποσκοπεί στο να αποτραπεί η

<sup>21</sup> Το άρθρ. 56§3 του Συντάγματος ορίζει ότι σε τέτοιο κώλυμα υπάγονται: α) διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των σωματειακών, των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και δημοσίων επιχειρήσεων ή άλλων επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος, β) τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά το άρθρο 101 Α του Συντάγματος, καθώς και των αρχών που χαρακτηρίζονται με νόμο ως ανεξάρτητες ή ρυθμιστικές, γ) οι ανώτεροι και ανώτατοι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, δ) οι έμμισθοι υπάλληλοι του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους, καθώς και των νομικών προσώπων και επιχειρήσεων της περίπτωσης α' που κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει. Ορίζεται εξάλλου, στο αναθεωρηθέν κείμενο, ότι οι εν λόγω υπάλληλοι υπάγονται στους περιορισμούς αυτής της παραγράφου (§3 άρθρ. 56) και ως προς εκλογικές περιφέρειες άλλες από αυτή της έδρας τους μόνο εφόσον κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου γενικής διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει, ε) οι γενικοί ή ειδικοί γραμματείς υπουργείων ή αυτοτελών γενικών γραμματειών ή περιφερειών και όσοι ο νόμος εξομοιώνει με αυτούς. Δεν υπάγονται στο κώλυμα αυτό ο υποψήφιος βουλευτής Επικρατείας,

<sup>22</sup> Βλ. Κ.Γ. Μαυριά, «Συνταγματικό Δίκαιο», σελ. 660

<sup>23</sup> Ανάλογη διάταξη ανευρίσκεται ήδη στο Σύνταγμα του 1911, ανελλιπώς δε στα Συντάγματα που ακολούθησαν. Η ρύθμιση του Συντάγματος του 1975 κατέστη αντικείμενο της τελευταίας αναθεώρησης καθ' όλη την έκτασή της.

δυνατότητα χρησιμοποίησης της βουλευτικής ιδιότητας προς εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων. Ανακύπτει δε, κατ' αντίθεση προς τα προσόντα και τα κωλύματα εκλογιμότητας, μετά την εκλογή του στο βουλευτικό αξίωμα. Αυτό σημαίνει ότι το ασυμβίβαστο μπορεί να υπάρχει κατά το χρόνο της ανάδειξης του Βουλευτή στο αξίωμά του ή και να δημιουργείται μεταγενεστέρως. Αν η ασυμβίβαστη προς το βουλευτικό αξίωμα ιδιότητα<sup>24</sup> υπάρχει κατά το χρόνο ανάδειξης, δεν εμποδίζεται η ανακήρυξη του υποψηφίου και η εκλογή του στο αξίωμα. Οφείλουν ωστόσο, οι Βουλευτές που είναι φορείς των ιδιοτήτων αυτών, να δηλώσουν μέσα σε οχτώ ημέρες από τότε που θα καταστεί οριστική η εκλογή τους, επιλογή μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και της βουλευτικής ιδιότητας. Εφόσον παραλείψουν να υποβάλουν εμπρόθεσμη δήλωση, εκπίπτουν αυτοδίκαια από το βουλευτικό αξίωμα.

Επίσης, όπως ορίζει η §3 του άρθρου 57 εκπίπτουν από το βουλευτικό αξίωμα βουλευτές που αποδέχονται ιδιότητα ή έργο τόσο του άρθρου 57 (που αποτελούν ασυμβίβαστα προς τη βουλευτική ιδιότητα) όσο και του προηγούμενου άρθρου 56 (που αποτελούν κωλύματα υποβολής υποψηφιότητας για το βουλευτικό αξίωμα).

---

<sup>24</sup> Σύμφωνα με το άρθρο 57§1, τα καθήκοντα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστα με τα έργα ή την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ή εταίρου ή μετόχου ή διοικητή ή διαχειριστή ή μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή γενικού διευθυντή ή των αναπληρωτών τους επιχείρησης, η οποία: α) Αναλαμβάνει έργα ή μελέτες ή προμήθειες του Δημοσίου ή παροχή υπηρεσιών προς το Δημόσιο ή συνάπτει με το Δημόσιο συναφείς συμβάσεις αναπτυξιακού ή επενδυτικού χαρακτήρα. β) Απολαμβάνει ειδικών προνομίων. γ) Κατέχει ή διαχειρίζεται ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό ή εκδίδει εφημερίδα πανελληνίας κυκλοφορίας. δ) Ασκει κατά παραχώρηση δημόσια υπηρεσία ή δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση κοινής ωφελείας. ε) Μισθώνει για εμπορικούς λόγους ακίνητα του Δημοσίου. Το Σύνταγμα ορίζει επίσης, ότι με το Δημόσιο εξομοιώνονται οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, οι δημόσιες επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλες επιχειρήσεις τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Ως μέτοχος επιχείρησης που εμπίπτει στους περιορισμούς αυτούς νοείται όποιος κατέχει ποσοστό του εταιρικού κεφαλαίου μεγαλύτερο του ένα τοις εκατό.

Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι επίσης ασυμβίβαστα με την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος.

## **Δ. Συνέπειες παράβασης απαγορεύσεων**

Η παράβαση των απαγορεύσεων του άρθρου αυτού, εκτός από έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα, συνεπάγεται και επιφέρει και την ακυρότητα των σχετικών πράξεων που επιχειρούνται και συμβάσεων που καταρτίζονται από βουλευτή (άρθρ. 57§1 εδ.δ'). Με ειδικό εξάλλου νόμο, ορίζεται ο τρόπος με τον οποίο συνεχίζονται ή εκχωρούνται ή διαλύονται συμβάσεις που αναφέρονται στην §1 του άρθρου 57 και έχουν αναληφθεί από Βουλευτή ή επιχείρηση στην οποία αυτός μετείχε πριν από την απόκτηση της βουλευτική ιδιότητας ή με ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ιδιότητα (άρθρ. 57§4).

Πρέπει τέλος να σημειωθεί, ότι σημαντικότερη καινοτομία στην αναθεώρηση του 2001 συνιστά η καθιέρωση για πρώτη φορά στην ελληνική συνταγματική ιστορία, γενικού επαγγελματικού ασυμβιβάστου για τους Βουλευτές( άρθρ.57§1 εδ.γ'). Η ρύθμιση αυτή, αποτέλεσε τροφή για ευρεία συζήτηση και προβληματισμό ως προς την επίδραση, την οποία εικάζεται ότι θα ασκήσει στην εφεξής διαμόρφωση της σύνθεσης της Βουλής κατ' αναφορά προς την επαγγελματική ενασχόληση των μελών της και, κατά συνέπεια, την αντιπροσωπευτικότητά της<sup>25</sup>.

## **ΕΚΠΤΩΣΗ**

Το ΑΕΔ έχει αρμοδιότητα επί υποθέσεων αναφερόμενων στην έκπτωση των βουλευτών στις περιπτώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 55§2 και 57§§2 και 3 του Συντάγματος. Την αίτηση δικαιούται να υποβάλλει: α) κάθε βουλευτής συμπεριλαμβανομένου και εκείνου για τον οποίο δημιουργήθηκε η αμφισβήτηση, β)

---

<sup>25</sup> Βλ. Κ.Γ Μαυριάς, «Συνταγματικό Δίκαιο», σελ. 666.

ο δικαιούμενος να καταλάβει τη συνεπεία της έκπτωσης κενουμένη βουλευτική έδρα και γ) κάθε εκλογέας εγγεγραμμένος στους εκλογικούς καταλόγους της εκλογικής περιφέρειας στην οποία εκλέχτηκε ο βουλευτής στον οποίο αφορά η αμφισβήτηση. Διάδικοι στη δημιουργουμένη δίκη είναι ο αιτών και ο καθ' ού η αίτηση βουλευτής.

## ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Το Σύνταγμα καθιερώνει ορισμένες θεμελιώδεις αρχές, που διέπουν το εκλογικό δικαίωμα και τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας και δεσμεύουν και τις τρεις συντεταγμένες λειτουργίες.

### A) Η αρχή της καθολικής ψηφοφορίας

Στο άρθρο 51§3 του Συντάγματος<sup>26</sup> κατοχυρώνονται τέσσερις αρχές<sup>27</sup> εκ των οποίων μια, είναι εκείνη της καθολικότητας της ψηφοφορίας.

Καθολική είναι η ψηφοφορία, εφόσον το εκλογικό δικαίωμα έχουν χωρίς εξαιρέσει όλοι οι ενήλικοι πολίτες. Η κτήση του εκλογικού δικαιώματος από τους έχοντες ελληνική ιθαγένεια είναι συνάρτηση μόνο της συμπλήρωσης του κατώτατου ορίου ηλικίας και δεν εξαρτάται από κανένα άλλο κριτήριο, όπως το φύλο, η καταγωγή, η μόρφωση, η κατοχή κάποιας θέσης κλπ. Κριτήριο του δημοκρατικού χαρακτήρα του αντιπροσωπευτικού συστήματος είναι ο βαθμός συμμετοχής των πολιτών στην ανάδειξη των αιρετών οργάνων του κράτους. Έτσι, δημοκρατικοποίηση

---

<sup>26</sup> « Οι Βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, όπως νόμος ορίζει »

<sup>27</sup> Οι τέσσερις αυτές αρχές καθιερώθηκαν για πρώτη φορά από το Σύνταγμα του 1864 και περιλήφθηκαν σ' όλα τα μεταγενέστερα Συντάγματα. Από τα Συντάγματα που ψηφιστήκαν μέχρι το 1864 μόνο το Συντ. του 1832 (άρθρ. 71-78) καθιέρωνε εκλογικές αρχές και συγκεκριμένα, της αρχής της περιορισμένης και της έμμεσης ψήφου. Πάντως, ο εκλογικός νόμος της 18.03.1844, τον οποίο ψήφισε η εθνική συνέλευση που ψήφισε το Συντ. του 1844, καθιέρωσε τις αρχές της άμεσης, μυστικής και κατ' ουσία καθολικής ψηφοφορίας. Το άρθρ. 5 αυτού απαίτησε βέβαια, όπως ο εκλογέας ασκεί «οποιοδήποτε επάγγελμα ή ανεξάρτητον επιτήδευμα» ή «έχει ιδιοκτησίαν τινά». Εντούτοις, διασαφηνίστηκε από την Εθνοσυνέλευση ότι αποκλείονταν από το εκλογικό δικαίωμα, λόγω της μη ασκήσεως «ανεξάρτητου επιτηδεύματος», μόνο οι οικοσίτοι υπηρέτες και οι μαθητευόμενοι τεχνίτες και όχι και οι εργάτες, και ότι στην έννοια της ιδιοκτησίας που αποτελούσε άλλο εκλογικό προσόν περιλαμβάνονταν και η κινητή, εφόσον αυτή ήταν «προσοδοφόρος» και φοροτελής, όπως το ποίμνιο, τα μελίσσια κ.ο.κ..

του αντιπροσωπευτικού συστήματος και καθολικοποίηση της ψηφοφορίας βαίνουν παράλληλα.

Η αρχή της καθολικότητας εισάγεται από τον συντακτικό νομοθέτη, τόσο ως προς την εκλογή των Βουλευτών, όσο και ως προς την ανάδειξη των αρχών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, ενώ η σιωπή του ως προς την εφαρμογή της στο δημοψήφισμα, καλύπτεται από το άρθρο 2 του ν.350/1976. Τέλος, ο νόμος προβλέπει την εφαρμογή της αρχής αυτής ρητά, κατ' εφαρμογή διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, και για την εκλογή των Ελλήνων αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί, ότι στην ουσία της καθολικότητας δεν αντιβαίνει η στέρηση του εκλογικού δικαιώματος για τους λόγους που το Σύνταγμα επιτρέπει. Έτσι, δεν είναι αντίθετες στο περιεχόμενο της αρχής, οι προβλεπόμενες από το εκλογικό δίκαιο περιπτώσεις στέρησης του εκλογικού δικαιώματος για λόγους αναπηρίας ή αναξιότητας<sup>28</sup>.

#### **B) Η αρχή της άμεσης ψηφοφορίας**

Το ίδιο άρθρο του Συντάγματος καθιερώνει ρητά την αρχή της αμεσότητας, η οποία πραγματώνεται όταν δε μεσολαβεί άλλη βούληση μεταξύ του εκλογέα και του αποτελέσματος της σκοπούμενης εκλογής ή της απόφασης στην περίπτωση του δημοψηφίσματος. Αντίθετα, όταν παρεμβάλλονται εκλεκτορικά σώματα η ψήφος δεν είναι άμεση, άλλα έμμεση και η ανάδειξη πραγματοποιείται σε δυο στάδια: στο πρώτο αναδεικνύονται οι εκλέκτορες και στο δεύτερο πραγματοποιείται η εκλογή των βουλευτών.

Την άμεση ψηφοφορία θεσπίζει ρητά το Σύνταγμα μόνο για την εκλογή των Βουλευτών, αυτονόητη θεωρείται δε και κατά τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος, την οποία πάντως, θεσπίζει το άρθρο 2 του νόμου 350/1976, όχι όμως και για την

<sup>28</sup> Βλ. Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό Μέρος – Σημειώσεις», σελ.86.

ανάδειξη της διοίκησης των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης , για τις αρχές των οποίων προβλέπει μόνο ότι εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία (άρθρ. 102§2 εδ.β' του Συντάγματος). Κατά μια άποψη λοιπόν, ο συντακτικός νομοθέτης ενσυνείδητα δεν περιέλαβε τη άμεση ψήφο μεταξύ των αρχών που διέπουν την ανάδειξη των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης και έτσι είναι δυνατή η έμμεση ψηφοφορία, ενώ κατά άλλη άποψη, την οποία επιβεβαιώνει η πρακτική του κοινού νομοθέτη η ψηφοφορία και σε αυτήν την περίπτωση είναι άμεση.

### **Γ) Η αρχή της μυστικής ψηφοφορίας**

Η τρίτη αρχή που κατοχυρώνει ρητά η §3 του άρθρ. 41 του Συντάγματος, είναι εκείνη της μυστικότητας της ψήφου. Μυστική είναι η ψηφοφορία, εφόσον διεξάγεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην είναι δυνατή η αποκάλυψη του περιεχομένου της ψήφου του εκλογέα. Η μυστικότητα σκοπεί στην προστασία του εκλογέα, ώστε αυτός να ασκεί το εκλογικό του δικαίωμα με ελεύθερο φρόνημα, ανεπηρέαστος από ενδεχόμενες απειλές οι εικαζόμενες δυσμενείς για τον ίδιο συνέπειες, αλλά και εκδηλώσεις εύνοιας τρίτων προς αυτών λόγω των πολιτικών του επιλογών, όπως αυτές διατυπώνονται με την ψήφο του.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η μυστικότητα, η εκλογική νομοθεσία επιβάλλει ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις, οι οποίες την εξειδικεύουν.

### **Δ) Η αρχή της ατομικότητας**

Η τέταρτη και τελευταία αρχή που κατοχυρώνει το άρθρο 51§3<sup>29</sup> του Συντάγματος, είναι η αρχή της ατομικότητας. Βέβαια, σε αντίθεση με τις άλλες τρεις,

η αρχή αυτή δεν κατοχυρώνεται ρητά, αλλά συνάγεται έμμεσα από τη λέξη "πολίτες"

<sup>29</sup> Κατά μια άποψη η αρχή θεμελιώνεται και στο άρθρο 54§§ 1-2 του Συντάγματος, το οποίο προβλέπει τη διαίρεση της Επικρατείας σ' «εκλογικές περιφέρειες», ο αριθμός των βουλευτών των οποίων καθορίζεται κάθε φορά από νόμο, ανάλογα με τον «πληθυσμό» τους. Αυτό σημαίνει ότι η μοναδική διαίρεση του εκλογικού σώματος που είναι δυνατή και επιτρεπτή από το Σύνταγμα, είναι η διαίρεση σε εκλογικές περιφέρειες, ενώ δεν είναι επιτρεπτή η διαίρεσή του σ' εκλογικούς συλλόγους με βάση κοινωνικά, επαγγελματικά, οικογενειακά, θρησκευτικά ή οποιαδήποτε άλλα μη εδαφικά κριτήρια.



που χρησιμοποιεί η διάταξη αυτή. Σύμφωνα με την αρχή της ατομικότητας, ο ψηφοφόρος προβαίνει στην άσκηση του σχετικού δικαιώματός του ως άτομο και όχι ως μέλος κάποιας μερικότερης ομάδας.

#### **Ε) Η αρχή της υποχρεωτικής ψήφου**

Η αρχή της υποχρεωτικότητας της ψηφοφορίας κατοχυρώθηκε συνταγματικά για πρώτη φορά στο άρθρ. 51§5 του Συντάγματος του 1975<sup>30</sup>, το οποίο όριζε τα εξής: «η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική. Νόμος ορίζει κάθε φορά τις εξαιρέσεις και τις ποινικές κυρώσεις». Κατά την αναθεώρηση του 2001 καταργήθηκε η διάταξη του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου αυτής. Όπως προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες, η διάταξη καταργήθηκε, γιατί θεωρήθηκε ανεπίτρεπτη η επιβολή ποινικών ή διοικητικών κυρώσεων, εκτός από το πρόστιμο, για τη μη άσκηση ενός πολιτικού δικαιώματος και γιατί οι προβλεπόμενες κυρώσεις δεν επιβλήθηκαν ποτέ.

Τις εξαιρέσεις από την αρχή και τις κυρώσεις προβλέπει το άρθρο 108 του Εκλογικού Κώδικα<sup>31</sup>. Τα οριζόμενα στο άρθρο αυτό εξακολουθούν να ισχύουν και μετά την έναρξη ισχύος της αναθεωρημένης παραγράφου 5 του άρθρου 51 του Συντάγματος, στην οποία δεν περιλήφθηκε καμία διάταξη που απαγορεύει ή περιορίζει την καθιέρωση ποινικών ή άλλων κυρώσεων κατά των εκλογέων που δεν

---

<sup>30</sup> Στην ελληνική έννομη τάξη, την υποχρεωτική ψηφοφορία ανήγαγε σε συνταγματική αρχή ο συντακτικός νομοθέτης του 1975 (όπως και τα ψευδοσυντάγματα της δικτατορίας των απριλιανών πραξικοπηματιών, 1968 και 1973). Από τα προηγούμενα Συντάγματα, μόνο το Σύνταγμα του 1952 προέβλεπε με ερμηνευτική δήλωση στο άρθρο 66, ότι ο νόμος δύναται να καταστήσει υποχρεωτική την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος.

<sup>31</sup> Από την υποχρεωτικότητα της ψηφοφορίας εξαιρούνται ο εκλογέας που έχει περάσει το 70<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας του και εκείνος που διαμένει κατά την ημέρα της ψηφοφορίας σε απόσταση, μεγαλύτερη από διακόσια χιλιόμετρα από το εκλογικό τμήμα, οπου όφειλε να ψηφίσει. Εξάλλου, για το εκλογέα που δεν ασκεί το εκλογικό του δικαίωμα αδικαιολόγητα, προβλέπονται οι ίδιες κυρώσεις, που καθιερώνονται για τον εκλογέα που αδικαιολόγητα δεν επιδιώκει την εγγραφή του στους εκλογικούς καταλόγους.

ασκούν αδικαιολόγητα το εκλογικό τους δικαίωμα. Η επιφύλαξη του νόμου ήταν περιττή, όπως είναι περιττή και στη διάταξη του άρθρου 52 του Συντάγματος. Γιατί ο κοινός νομοθέτης είχε πάντοτε και εξακολουθεί να έχει την υποχρέωση, σύμφωνα με τη γενική διάταξη του άρθρου 26§1 του Συντάγματος, να καθιερώνει κυρώσεις κατά των παραβατών οποιασδήποτε διάταξης.

### **ΣΤ) Η αρχή της ελευθερίας και της γνησιότητας της ψηφοφορίας**

Το Σύνταγμα του 1975 περιέλαβε στο άρθρο 52, μια γενικότερης και ουσιώδους σημασίας διάταξη. Το άρθρο αυτό, το οποίο μεταφέρθηκε αυτούσιο και στο Σύνταγμα του 2001, ορίζει ότι: «η ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, τελεί υπό την εγγύηση όλων των λειτουργιών της Πολιτείας, που έχουν υποχρέωση να τη διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση»<sup>32</sup>. Όπως προκύπτει από τα αναφερόμενα στην επεξεργασία του άρθρου πρακτικά<sup>33</sup>, με τη διάταξη αυτή, επιδιώχτηκε κυρίως η συνταγματική προστασία της γνησιότητας και ελευθερίας των εκλογών και της ψηφοφορίας. Η αρχή της ανόθευτης εκδήλωσης της λαϊκής θέλησης αποτελεί αυτονόητη θεμελιώδη αρχή του δημοκρατικού πολιτεύματος.

### **Ζ) Οι αρχές της ολικής ανανέωσης και της ταυτόχρονης διεξαγωγής των εκλογών**

Το άρθρο 53§1 εδ.β' ορίζει ότι μόλις λήξει η βουλευτική περίοδος διατάσσεται η διενέργεια γενικών βουλευτικών εκλογών, ενώ σύμφωνα με το άρθρο

---

<sup>32</sup> Κατά το εδ.β' του άρθρου αυτού: «νόμος ορίζει τις ποινικές κυρώσεις κατά των παραβατών της διάταξης αυτής». Έτσι, ο Εκλογικός Κώδικας προβλέπει βαριές ποινές (τουλάχιστον τρίμηνη φυλάκιση και αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων από ένα μέχρι πέντε χρόνια), αφενός εναντίον εκείνου που «με βία ή με απειλές βίας παρεμποδίζει τον εκλογέα ν' ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα ή επιβάλλει την άσκησή του υπέρ ή εναντίον κάποιου υποψηφίου»(άρθρ. 103Σ), και αφετέρου, κατά εκείνου που με οποιοδήποτε τρόπο «από πρόθεση προκαλεί παραγωγή όχι γνήσιου αποτελέσματος της εκλογής» ή «νοθεύει το γνήσιο αποτέλεσμα αυτής»(άρθρ.104 εδ'α).

<sup>33</sup> Βλ. Πρακτικά Ολομ. Επιτρ. Συντ., σελ.99.

54§1 εδ.α', «οι βουλευτικές εκλογές διενεργούνται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την επικράτεια». Από τις διατάξεις αυτές συνάγονται δυο βασικές συνταγματικές εκλογικές αρχές(της ολικής ανανέωσης<sup>34</sup> της Βουλής και της ταυτόχρονης διεξαγωγή των εκλογών), οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους, είναι και οι δυο διαδικαστικού χαρακτήρα και συμβάλλουν στην ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση του λαϊκού φρονήματος<sup>35</sup>.

Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκτός επικρατείας εκλογείς με επιστολική ψήφο ή και με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο αποτελεί παρέκκλιση από την αρχή της ταυτόχρονης διενέργειας των βουλευτικών εκλογών, έχει δε ως προϋπόθεση εγκυρότητας, την ταυτόχρονη καταμέτρηση και ανακοίνωση και των αποτελεσμάτων της επιστολικής ή με άλλο πρόσφορο μέσο ψήφου, με την καταμέτρηση και ανακοίνωση των αποτελεσμάτων σε όλη την Επικράτεια όπως αυτά διαμορφώνονται με την ψήφο των εκλογέων οι οποίοι ακούν αυτοπροσώπως το εκλογικό τους δικαίωμα. Επίσης, η αρχή αυτή επιδέχεται ορισμένες εξαιρέσεις, εφόσον σε ορισμένα εκλογικά τμήματα οι εκλογές δε διενεργήθηκαν ή διενεργήθηκαν με σοβαρές παραβάσεις και εφόσον παράλληλα πιθανολογείται πολύ σοβαρά, ότι η διεξαγωγή των μερικών εκλογών είναι δυνατό να οδηγήσει σε μεταβολή του εκλογικού αποτελέσματος. Τέλος, διάσπαση των δυο αρχών συνιστούν η αναπληρωματική, η επαναληπτική και η συμπληρωματική εκλογή<sup>36</sup>.

#### Η) Η αρχή της ισότητας της ψήφου

---

<sup>34</sup> Η ανανέωση της σύνθεσης της Βουλής ανήκει στον πυρήνα του αντιπροσωπευτικού συστήματος. Υπάρχουν δυο συστήματα, το σύστημα της ολικής και το σύστημα της μερικής ανανέωσης. Το ισχύον Σύνταγμα ακολουθεί το πρώτο.

<sup>35</sup> Βλ. Α.Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό Μέρος – Σημειώσεις», σελ.88.

<sup>36</sup> Επαναληπτική είναι η εκλογή που επαναλαμβάνεται μετά από ακύρωση από το ΑΕΔ. Αναπληρωματική είναι η εκλογή που διεξάγεται, εφόσον βουλευτική έδρα κενωθεί εξαιτίας παραίτησης, θανάτου, ή άλλης αιτίας(βλ. και άρθρ43§2 Σ). συμπληρωματική τέλος, είναι η εκλογή που διεξάγεται μετά από ματαίωση της ψηφοφορίας σε ένα ή περισσότερα εκλογικά τμήματα.

Τα ελληνικά Συντάγματα δεν κατοχύρωσαν ρητά την αρχή αυτή, η οποία περιέχεται *expressis verbis* στα Συντάγματα άλλων χωρών. Η ισχύς όμως της αρχής δεν αμφισβητήθηκε ποτέ<sup>37</sup>. Διαφωνία ωστόσο, υπάρχει για το ποια είναι η συνταγματική θεμελίωση της αρχής αυτής. Έτσι, κατά μια άποψη η ισότητα της ψήφου είναι συνυφασμένη με την καθολικότητα αυτής (άρθρ. 51§3 εδ.α' Συντ.) και άμεση συνέπεια της γενικής αρχής της ισότητας των πολιτών (άρθρ. 4 Συντ.) και της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, ενώ σύμφωνα με άλλη άποψη συνάγεται αποκλειστικά από τη γενική αρχή της ισότητας. Κατά την ορθότερη γνώμη, η αρχή της ισότητας της ψήφου συνάγεται από τη γενική αρχή της ισότητας, συνδέεται δε, και με την αρχή της καθολικότητας και της λαϊκής κυριαρχίας.

Την ισότητα του εκλογικού δικαιώματος εκφράζουν τα εξής δυο αξιώματα: πρώτον, ότι κάθε εκλογέας έχει μια μόνο ψήφο και απαγορεύεται επομένως η πολλαπλή ψήφος(υποκειμενική έννοια αρχής), και δεύτερον, ότι όλες οι ψήφοι έχουν την ίδια εκλογική ενέργεια και βαρύτητα, η ψήφος δηλαδή, κάθε εκλογέα ασκεί την ίδια επιρροή στη διαμόρφωση του εκλογικού αποτελέσματος(αντικειμενική έννοια αρχής)<sup>38</sup>.

### Θ) Η αρχή της προσωπικής ψηφοφορίας

Κατά την αρχή αυτή, που καθιερώνεται από τα άρθρα 75 και 76 του Εκλογικού Κώδικα, ο εκλογέας οφείλει να ασκεί αυτοπροσώπως το εκλογικό του δικαίωμα. Με άλλα λόγια, απαγορεύεται ν' ασκεί το δικαίωμα αυτό με αντιπρόσωπο ή με αλληλογραφία.

---

<sup>37</sup> Η συνταγματική κατοχύρωση της αρχής συζητήθηκε κατά την ψήφιση του ισχύοντος Συντάγματος. Η Βουλή απέρριψε την πρόταση της συνταγματικής Επιτροπής περί της αναγραφής της αρχής στο Σύνταγμα, με την αιτιολογία ότι αυτή ήταν αναμφίβολη.

<sup>38</sup> Κατά μία άποψη, η αρχή της ισότητας αποκλείει την πολλαπλή ψήφο, χωρίς να επιβάλλει οπωσδήποτε και την ισοδυναμία της ψήφου. Η επιταγή κάθε ψήφος να έχει ίση νομική δύναμη αποτελεί έκφραση άλλης αρχής, της αρχής της ισοδυναμίας της ψήφου.

## ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Ο Εκλογικός Κώδικας καθορίζει μόνο τη διαδικασία της εκλογής των βουλευτών των εκλογικών περιφερειών. Οι βουλευτές της Επικρατείας<sup>39</sup> κατ' ουσία δεν εκλέγονται, αλλά αναδεικνύονται, με βάση το αποτέλεσμα της εκλογής των βουλευτών των εκλογικών περιφερειών, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ.3 του Εκλογικού Κώδικα<sup>40</sup>. Η διαδικασία της εκλογής περιλαμβάνει τρία στάδια: 1) την προδικασία, 2) τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας, 3) τη διανομή των ψήφων, τη διαβίβαση του σάκου στο Πρωτοδικείο, τη διαπίστωση του εκλογικού αποτελέσματος από το Πρωτοδικείο και την ανακήρυξη των εκλεγέντων από αυτό.

### A. Προδικασία της εκλογής

1. Το προεδρικό διάταγμα περί προκηρύξεως των εκλογών. – Η πρώτη πράξη της διαδικασίας της εκλογής είναι η προκήρυξη αυτής, η οποία γίνεται με προεδρικό διάταγμα. Την έκδοση του διατάγματος αυτού προβλέπουν ρητά οι διατάξεις των άρθρ. 53§1 εδ.β' και 41§3 του Συντάγματος, οι οποίες επιτάσσουν την προκήρυξη

---

<sup>39</sup> Κατά το άρθρο 51§1 του Συντάγματος, ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται με νόμο, δεν μπορεί όμως, να είναι μεγαλύτερος από 300 και μικρότερος από 200. Το Σύνταγμα χρησιμοποιεί το όρο "αριθμός" των Βουλευτών, ενώ κατά κυριολεξία πρόκειται για καθορισμό του **αριθμού των βουλευτικών εδρών**. Ο εκλογικός νόμος καθόρισε τον αριθμό των εδρών στο ανώτατο επιτρεπόμενο από το Σύνταγμα όριο, δηλαδή στις 300(άρθρ.2§1 Ε.Κ.). Από τους 300 βουλευτές, οι 288 εκλέγονται στις εκλογικές περιφέρειες (**βουλευτές κατά περιφέρεια**) και οι υπόλοιποι 12 εκλέγονται ενιαίως σε ολόκληρη την επικράτεια (**βουλευτές επικρατείας**) (άρθρ.2§1 Ε.Κ.). Σύμφωνα εξάλλου και με το άρθρ.54§3 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «μέρος της Βουλής, όχι μεγαλύτερο από το 1/20 του όλου αριθμού των βουλευτών, μ π ο ρ ε ί να εκλέγεται ενιαία σε ολόκληρη την Επικράτεια, σε συνάρτηση με την εκλογική δύναμη του κάθε κόμματος στην Επικράτεια, όπως νόμος ορίζει», ο θεσμός των βουλευτών επικρατείας είναι προαιρετικός.

<sup>40</sup> Οι §§5 και 6 του άρθρου 3 του Ε.Κ. αντικαταστάθηκαν από τα άρθρα 5 και 7 του νόμου 3231/2004 «περί εκλογής βουλευτών».

της διενέργειας γενικών βουλευτικών εκλογών με προεδρικό διάταγμα μέσα σε τριάντα ημέρες από τη λήξη της βουλευτικής περιόδου ή τη διάλυση της Βουλής. Το διάταγμα ορίζει και την ημέρα της ταυτόχρονης ψηφοφορίας σ' όλη την Επικράτεια (άρθρ.31§1 Ε.Κ.). Από τη δημοσίευση του διατάγματος διάλυσης της Βουλής ή τη δωδέκατη ημέρα πριν από τη λήξη της βουλευτικής περιόδου αρχίζει η προεκλογική περίοδος (άρθρ. 31§3 εδ.α' Ε.Κ.). οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται ανάλογα και για τη διενέργεια των αναπληρωματικών εκλογών (άρθρ. 94§3 Ε.Κ.).

2. Η υποβολή των προτάσεων των υποψηφίων και των συνδυασμών. – Η υποβολή των προτάσεων των υποψηφίων και των συνδυασμών ρυθμίζεται από τα άρθρα 32 και 34 του Εκλογικού Κώδικα αντίστοιχα. Οι διατάξεις του άρθρου 32 καθορίζουν τους τρόπους με τους οποίους οι υποψήφιοι μπορούν να προτείνονται, τα στοιχεία τα οποία πρέπει να περιλαμβάνει η πρότασή τους, τα έγγραφα που επισυνάπτονται στην πρόταση ή την δήλωση περί αποδοχής της υποψηφιότητας και την διαδικασία επίδοσης της πρότασης.

Σύμφωνα με το άρθρο 34 του Ε.Κ., οι υποψήφιοι παίρνουν μέρος στις εκλογές είτε σε συνδυασμό είτε μεμονωμένοι, ενώ κανείς δεν μπορεί να μετέχει σε περισσότερους συνδυασμούς<sup>41</sup>. Επιπλέον, κάθε συνδυασμός μπορεί να περιλάβει αριθμό υποψηφίων μέχρι τον *αριθμό των βουλευτικών εδρών κάθε εκλογικής περιφέρειας*<sup>42</sup>, προσαυξανόμενο κατά δυο στις εκλογικές περιφέρειες όπου εκλέγονται από ένα έως και επτά βουλευτές, κατά τρεις στις εκλογικές περιφέρειες, όπου

<sup>41</sup> Εξαιρείται ο αρχηγός κόμματος ή συνασπισμού, ο οποίος μπορεί να μετέχει στους συνδυασμούς του κόμματος ή του συνασπισμού του οποίου ηγείται σε δυο εκλογικές περιφέρειες, στις οποίες έχει ανακηρυχθεί υποψήφιος.

<sup>42</sup> Ο καθορισμός του αριθμού των εδρών που αντιστοιχούν σε κάθε εκλογική περιφέρεια είναι αποτέλεσμα ιδιαίτερου υπολογισμού. Όπως ορίζει το άρθρο 54§2 του Συντάγματος, ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας, ορίζεται με προεδρικό διάταγμα, με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας, όπως αυτός προκύπτει, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια. Το ίδιο δηλαδή το Σύνταγμα θέτει τα κριτήρια, με τα οποία πραγματοποιείται ο υπολογισμός των εδρών κατά περιφέρεια.

εκλέγονται από οχτώ έως και δώδεκα βουλευτές και κατά τέσσερις στις εκλογικές περιφέρειες όπου εκλέγονται περισσότεροι από δεκατρείς βουλευτές<sup>43</sup>. Ελάχιστος αριθμός υποψηφίων δεν ορίζεται, προκύπτει ωστόσο πρόδηλα από την ετυμολογική έννοια του όρου «συνδυασμός», ο οποίος σημαίνει ένωση περισσότερων προσώπων. Συνεπώς, ο συνδυασμός είναι μια ένωση, η οποία περιλαμβάνει τουλάχιστον δυο πρόσωπα<sup>44</sup>. Το άρθρο 34 ορίζει επιπλέον, ότι ο συνδυασμός καταρτίζεται με δήλωση και αναφέρει πώς και από ποιόν γίνεται η δήλωση αυτή, ποιο πρέπει να είναι το περιεχόμενό της και πώς γίνεται η επίδοσή της.

3. Η ανακήρυξη των υποψηφίων και των συνδυασμών. – Η ανακήρυξη των υποψηφίων και των συνδυασμών ρυθμίζεται από τα άρθρα 33 και 35 αντίστοιχα του Ε.Κ.. Σύμφωνα με το άρθρο 33, οι υποψήφιοι ανακηρύσσονται από το αρμόδιο δικαστήριο<sup>45</sup>. Το Πρωτοδικείο ανακηρύσσει τους υποψηφίους που προτάθηκαν νόμιμα. Προτείνονται δε νόμιμα οι υποψήφιοι που προτείνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ. 32 του Κώδικα. Η απόφαση του Πρωτοδικείου είναι αμετάκλητη. Ομοίως, ανακηρύσσονται μόνο οι συνδυασμοί που υποβλήθηκαν νόμιμα, δηλαδή σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ. 34 του Κώδικα.

Είναι αναμφίβολη η αρμοδιότητα των Πρωτοδικείων να εξετάζουν κατά την ανακήρυξη των υποψηφίων τα συνδρομή των αρνητικών προσόντων εκλογιμότητας και ν' αρνούνται την ανακήρυξη των υποψηφίων που κωλύονται (άρθρ. 56§§1 και Συντ.). Αμφίβολη είναι μόνο η αρμοδιότητα των δικαστηρίων αυτών να εξετάζουν τη

---

<sup>43</sup> Βλ. άρθρο 2§2 ν.3231/2004 (το οποίο αντικατέστησε την §6 του άρθρου 34 του Ε.Κ.).

<sup>44</sup> Την αντίθετη άποψη δέχτηκε το ΑΕΔ, νομολογώντας ότι ο συνδυασμός κόμματος μπορεί να αποτελείται και από έναν μόνο υποψήφιο.

<sup>45</sup> Καταρχήν αρμόδιο δικαστήριο είναι το Πρωτοδικείο της πρωτεύουσας του νομού (βλ. και άρθρ.87§3 Ε.Κ.).

συνδρομή των θετικών προσόντων της εκλογιμότητας και να μην ανακηρύσσουν τους υποψηφίους που στερούνται αυτά<sup>46</sup>.

4. Τα εκλογικά τμήματα και τα καταστήματα ψηφοφορίας. - Κάθε εκλογική περιφέρεια διαιρείται για τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας σ' εκλογικά τμήματα. Κάθε δήμος και κάθε κοινότητα αποτελεί εκλογικό τμήμα<sup>47</sup>. Σε κάθε εκλογικό τμήμα ο αριθμός των εκλογέων δεν μπορεί να ξεπερνάει τους οχτακόσιους(άρθρ.48§1 Ε.Κ.).

Για κάθε εκλογικό τμήμα ορίζεται ιδιαίτερο κατάστημα ψηφοφορίας. Για τα καταστήματα ψηφοφορίας γίνεται λόγος στο άρθρ. 44.

5. Τα όργανα διεξαγωγής της ψηφοφορίας. – Τα όργανα διεξαγωγής της ψηφοφορίας είναι οι εφορευτικές επιτροπές, οι αντιπρόσωποι της δικαστικής αρχής και οι έφοροι αυτών. Η Εφορευτική Επιτροπή αποτελείται από τον αντιπρόσωπο της δικαστικής αρχής ως πρόεδρο και τέσσερα μέλη που αναπληρώνονται από ισάριθμα αναπληρωματικά. Το έργο της Επιτροπής επικουρεί ο γραμματέας.

Σε κάθε εκλογικό τμήμα και σ' όλη τη διάρκεια της εκλογής παραβρίσκεται αντιπρόσωπος της δικαστικής αρχής, ο οποίος εκτός από τα εκλογικά του καθήκοντα, τα οποία ορίζονται στο άρθρο 59 του Ε.Κ., έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ανακριτικού υπαλλήλου.

Για την εποπτεία των δικαστικών αντιπροσώπων, την ενίσχυση και τη διευκόλυνση του έργου τους, διορίζονται από το Α' Τμήμα του Α.Π. και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 61, οι έφοροι. Τα καθήκοντα των εφόρων αναφέρονται στο άρθρ. 60.

<sup>46</sup> Η άποψη που επικράτησε αποκρούει την αρμοδιότητα αυτή των δικαστηρίων. Κατά την άποψη αυτή, ο νόμος δεν αναθέτει και ούτε μπορεί να αναθέσει στα Πρωτοδικεία μια τέτοια αρμοδιότητα, ενόψει των άρθρ. 58 και 55§1 Συντ.. Ο ισχυρισμός ωστόσο, περί αντισυνταγματικότητας της νομοθετικής καθιέρωσης της εν λόγω αρμοδιότητας των δικαστηρίων, δεν είναι ορθός. (βλ. αναλυτικότερα Αθ. Γ. Ράικου, «Συνταγματικό Δίκαιο», σελ.350 και παρακάτω σελ.49επ.).

<sup>47</sup> Βλ. και εξαιρέσεις των §§2,3 και 4 του άρθρ. 43 Ε.Κ..



Τα λαϊκά μέλη των Εφορευτικών Επιτροπών είναι υποχρεωμένα να εκτελούν τα καθήκοντά τους ανεξαρτήτως αν ειδοποιηθούν εγκαίρως και χωρίς καμία αποζημίωση. Ο τρόπος κλήρωσής του προσδιορίζεται από το άρθρ. 51.

Η Εφορευτική Επιτροπή αναθέτει καθήκοντα γραμματέα σε υπάλληλο ή εκλογέα, ο οποίος και αμείβεται για τις υπηρεσίες του. Τέλος, η εκλογική νομοθεσία παρέχει στα πολιτικά κόμματα (και στους υποψηφίους) τη δυνατότητα να παρευρίσκονται οι ίδιοι ή να διορίζουν αντιπροσώπους τους στα εκλογικά τμήματα<sup>48</sup>. Οι αντιπρόσωποι των κομμάτων έχουν δικαίωμα να παρευρίσκονται στην ψηφοφορία, να προτείνουν ενστάσεις, να βάζουν τη σφραγίδα τους στην κάλπη και να παρευρίσκονται κατά τη διαλογή των ψήφων.

6. Η προκήρυξη της διοικητικής αρχής. – Κάθε νομάρχης γνωστοποιεί με προκήρυξή του, στην περιφέρεια του νομού, τους υποψηφίους που ανακηρύχτηκαν, καθώς και τους συνδυασμούς και τα ονόματα των υποψηφίων που ανακηρύχτηκαν. Η προκήρυξη δημοσιεύεται και τοιχοκολλάται<sup>49</sup>.

7. Η δημοσίευση του προγράμματος ψηφοφορίας. – Οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές εκδίδουν και δημοσιεύουν σ' όλη γενικά την περιφέρειά τους, τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από την ψηφοφορία, πρόγραμμα που αναφέρει ακριβώς την ημέρα της ψηφοφορίας, την ώρα έναρξης και λήξης της, τον τόπο και το κατάστημα της ψηφοφορίας, τον αριθμό των βουλευτικών εδρών της εκλογικής περιφέρειας και τα ονόματα των υποψηφίων, όπως αυτά αναγράφονται στην προκήρυξη της διοικητικής αρχής<sup>50</sup>.

8. Η προετοιμασία του καταστήματος ψηφοφορίας. – Το πρωί της προηγούμενης ημέρας της ψηφοφορίας ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος της κοινότητας

---

<sup>48</sup> Άρθρ. 81 Ε.Κ..

<sup>49</sup> Άρθρ. 39 Ε.Κ..

<sup>50</sup> Άρθρ. 49 Ε.Κ..

οφείλει να μεριμνήσει ώστε να έχει ετοιμαστεί η αίθουσα της εκλογής και τα εκλογικά είδη<sup>51</sup>.

## **B. Η διεξαγωγή της ψηφοφορίας**

1. Η εφορευτική επιτροπή. – Η εφορευτική επιτροπή διευθύνει την εκλογή και τηρεί τα εξής βιβλία: α) βιβλίο πρακτικών, β) πρωτόκολλο ψηφοφορίας και γ) βιβλίο διαλογής ψήφων<sup>52</sup>. Πριν από την έναρξη της ψηφοφορίας η εφορευτική επιτροπή συντάσσει το πρακτικό αριθ. 1, με το οποίο πιστοποιούνται όλες οι προκαταρκτικές ενέργειες για τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας. Μετά τη λήξη της ψηφοφορίας συντάσσεται το πρακτικό αριθ. 2, το οποίο αναφέρεται στη διεξαγωγή της ψηφοφορίας και στη λήξη της. Αντίγραφο του πρακτικού 2 παραδίδει ο αντιπρόσωπος της δικαστικής αρχής στο δήμο ή την κοινότητα, στο Πρωτοδικείο και στο νομάρχη. Κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας τηρείται το πρωτόκολλο, δηλαδή το βιβλίο, στο οποίο εγγράφονται, κατά τη σειρά προσέλευσής τους, οι ψηφοφόροι<sup>53</sup> και ο αριθμός του εκλογικού καταλόγου, όπου είναι γραμμένος κάθε εκλογέας. Το πρωτόκολλο μετά το τέλος της ψηφοφορίας κλείνεται και υπογράφεται από τα μέλη της επιτροπής, τους υποψηφίους ή τους αντιπροσώπους ή τους αναπληρωτές τους και τον αντιπρόσωπο της δικαστικής αρχής<sup>54</sup>. Τέλος, στα βιβλία διαλογής καταχωρούνται τα ψηφοδέλτια, τα οποία λαμβάνει κάθε συνδυασμός και οι σταυροί προτίμησης των υποψηφίων.

Η επιτροπή αποφασίζει κατά πλειοψηφία και σε ισοψηφία νικάει η ψήφος του προέδρου<sup>55</sup>. Η επιτροπή έχει τη δική της σφραγίδα. Αν δεν έχει τη δική της,

---

<sup>51</sup> Βλ. άρθρ. 50 Ε.Κ..

<sup>52</sup> Άρθρ. 54§1 Ε.Κ..

<sup>53</sup> Άρθρ.37 Ε.Κ..

<sup>54</sup> Άρθρ. 77 Ε.Κ..

<sup>55</sup> Άρθρ. 54§2 Ε.Κ.

χρησιμοποιεί τη σφραγίδα άλλης αρχής που την ορίζει με απόφασή της<sup>56</sup>. Από τα άρθρα 54§3 και 53§§1 και 2 προκύπτει ότι η εκλογή διεξάγεται έγκυρα και από μόνο τον αντιπρόσωπο της δικαστικής αρχής στην περίπτωση απουσίας όλων των μελών της επιτροπής καθώς και από δυο τουλάχιστον μέλη αυτής στην περίπτωση απουσίας του αντιπροσώπου της δικαστικής αρχής.

2. Η διάρκεια της ψηφοφορίας. – Η ψηφοφορία διαρκεί μια ημέρα, η οποία πρέπει να είναι Κυριακή, και αρχίζει από την ώρα 07.00 και λήγει την ώρα 19.00 της ίδιας μέρας. Η §2 του άρθρου 82 Ε.Κ. ορίζει τις προϋποθέσεις παράτασης της διάρκειας<sup>57</sup>.

3. Το μέσο της ψηφοφορίας. – Ο ισχύων εκλογικός κώδικας (άρθρ.63-70<sup>58</sup>) καθιερώνει το ψηφοδέλτιο ως μέσο ψηφοφορίας. Τα ψηφοδέλτια κατασκευάζονται από λευκό χαρτί που χορηγεί το Δημόσιο στα κόμματα ή στους συνασπισμούς κομμάτων, των οποίων συνδυασμοί υποψηφίων ανακηρύχθηκαν στο ένα τρίτο τουλάχιστον των εκλογικών περιφερειών<sup>59</sup>. Τα ψηφοδέλτια είναι ορθογώνια, έντυπα με μαύρα στοιχεία και οι διαστάσεις τους ορίζονται με απόφαση του υπουργού εσωτερικών<sup>60</sup>. Κόμματα, συνασπισμοί και μεμονωμένοι υποψήφιοι είναι υποχρεωμένοι, και για κάθε εκλογική περιφέρεια, να εκτυπώνουν ιδιαίτερα ψηφοδέλτια και να τα παραδίδουν στο νομάρχη οχτώ τουλάχιστον μέρες πριν από την ψηφοφορία σε αριθμό επαρκή για τις ανάγκες της εκλογικής περιφέρειας<sup>61</sup>. Ο νομάρχης οφείλει να εφοδιάσει έγκαιρα όλες τις εφορευτικές επιτροπές με όλα τα ψηφοδέλτια της περιφέρειας του. Στα ψηφοδέλτια αναγράφεται το έμβλημα και το

---

<sup>56</sup> Άρθρ.58 Ε.Κ..

<sup>57</sup> Η νομολογία του Εκλογοδικείου δε θεώρησε την παράβαση των διατάξεων, που καθορίζουν τη διάρκεια της ψηφοφορίας, καθευατή ως λόγο ακύρωσης της εκλογής.

<sup>58</sup> Η §7 του άρθρ. 65 έχει αντικατασταθεί από το άρθρ. 3 του νόμου 3231/2004.

<sup>59</sup> Άρθρ. 63§1 Ε.Κ..

<sup>60</sup> Άρθρ. 63§2 Ε.Κ..

<sup>61</sup> Άρθρ. 64§1 και 65§1 Ε.Κ..

όνομα του κόμματος και η εκλογική περιφέρεια και αμέσως από κάτω τα ονόματα όλων των υποψηφίων του συνδυασμού. Ο εκλογέας δεν έχει δικαίωμα να επέμβει και να επιφέρει αλλοιώσεις στο περιεχόμενο του ψηφοδελτίου, πέραν εκείνων που επιτρέπει η εκλογική νομοθεσία. Κάθε αλλοίωση συνεπάγεται ακυρότητα του ψηφοδελτίου<sup>62</sup>.

Ο εκλογικός νομοθέτης αναφέρεται στα “λευκά ψηφοδέλτια”<sup>63</sup> και εννοεί τα μη έντυπα. Τα εκλογικά τμήματα εφοδιάζονται, με τη φροντίδα του υπουργείου εσωτερικών με μη έντυπα ψηφοδέλτια, που είναι από το ίδιο χαρτί και έχουν τις ίδιες διαστάσεις με τα έντυπα. Εφόσον παρουσιαστεί έλλειψη έντυπων ψηφοδελτίων και αδυναμία έγκαιρης προμήθειας, η εφορευτική επιτροπή επιτρέπει κατ’ εξαίρεση τη χρησιμοποίηση μη έντυπων ψηφοδελτίων, τα οποία θεωρούνται από τον δικαστικό αντιπρόσωπο. Στο λευκό ψηφοδέλτιο κάθε εκλογέας αναγράφει ο ίδιος το όνομα του συνδυασμού και του υποψηφίου της προτίμησής του.

Ιδιαίτερα ρυθμίζεται η ακυρότητα των ψηφοδελτίων<sup>64</sup>. Οι λόγοι ακυρότητας καθορίζονται περιοριστικά από τον εκλογικό κώδικα<sup>65</sup> και αφορούν καταρχήν αυτό το ίδιο το ψηφοδέλτιο, δηλαδή είτε την κατασκευή, είτε το περιεχόμενό του. Λόγο ακυρότητας αποτελούν επίσης, ελαττώματα του φακέλου. Ειδικότερα, το ψηφοδέλτιο είναι άκυρο στις ακόλουθες δέκα περιπτώσεις: α) όταν δεν είναι, έστω και μερικά, έντυπο, με την εξαίρεση της περίπτωσης χρησιμοποίησης “λευκών ψηφοδελτίων”<sup>66</sup>, β) όταν ο εκλογέας αλλοιώσει το ψηφοδέλτιο πέρα από όσα

<sup>62</sup> Άρθρ. 66§1 Ε.Κ..

<sup>63</sup> Άρθρ. 67 Ε.Κ.. – Κατά μια άποψη η χρησιμοποίηση του όρου αυτού δεν ενδείκνυται, αφενός μεν διότι πρόκειται κατά κυριολεξία για μη έντυπα και όχι για “λευκά” εφόσον ο εκλογέας σημειώνει στο ψηφοδέλτιο, αφετέρου διότι δημιουργείται σύγχυση με τα “λευκή ψήφο” (βλ. Α.Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό Μέρος – Σημειώσεις», σελ.112, υποσημείωση 347.

<sup>64</sup> Άρθρ. 69 Ε.Κ..

<sup>65</sup> Άρθρ. 63§3, 66§§1-2, άρθρ. 67§§6 και 7, 68§4 και 69

<sup>66</sup> Το “λευκό ψηφοδέλτιο” είναι άκυρο στην περίπτωση αυτή και όταν περιέχει διαγραφές ή διορθώσεις που καθιστούν αμφίβολο το περιεχόμενό του, και όταν δεν έχει τη σφραγίδα της εφορευτικής

επιτρέπονται από το εκλογικό σύστημα, γ) όταν φέρει σ' οποιαδήποτε πλευρά του λέξεις, φράσεις, υπογραμμίσεις, στίγματα ή άλλα σημεία, εφόσον αποτελούν διακριτικά γνωρίσματα, που παραβιάζουν το απόρρητο της ψηφοφορίας, δ) όταν στο φάκελο, μέσα στον οποίο περιέχεται, σημειώνονται, εκτός από την έντυπη επιγραφή ή γνώρισμα, στίγματα, σημεία ή λέξεις που παραβιάζουν ολοφάνερα το απόρρητο της ψηφοφορίας, ε) όταν εκτυπώθηκε σε χαρτί, που ολοφάνερα διαφέρει στο χρώμα από αυτό που χορηγήθηκε από το Δημόσιο, ή με τυπογραφικά στοιχεία πρόδηλα διαφορετικά στο χρώμα από αυτά που γενικά χρησιμοποιήθηκαν, στ) όταν έχει σχήμα ή διαστάσεις που διαφέρουν φανερά από τα οριζόμενα στο νόμο (άρθρ. 63§2 Ε.Κ.), ζ) όταν δεν είναι ακριβώς σύμφωνο με τους όρους του νόμου (άρθρ. 65§§2-6 Ε.Κ.), η) όταν βρεθεί στον ίδιο φάκελο μαζί με ένα ή περισσότερα άλλα έγκυρα ή άκυρα ψηφοδέλτια του ίδιου ή άλλου συνδυασμού, θ) όταν χρησιμοποιηθεί σε εκλογικό τμήμα άλλης εκλογικής περιφέρειας και όχι αυτής που αναγράφεται πάνω σε αυτό και ι) όταν βρεθεί μέσα σε φάκελο που δεν είναι σύμφωνος με τους όρους του νόμου, (άρθρ. 68§§1-3 Ε.Κ.).

Η νομοθετική καθιέρωση της ακυρότητας του ψηφοδελτίου στις περιπτώσεις αυτές αποβλέπει στην κατοχύρωση των συνταγματικών αρχών της μυστικότητας, της ελευθερίας και της γνησιότητας της ψηφοφορίας. Στις περιπτώσει α-β και ε-ι η ακυρότητα είναι απόλυτη, δηλαδή το ψηφοδέλτιο είναι άκυρο από μόνο του, χωρίς ν' απαιτείται και η συνδρομή άλλου στοιχείου και ιδίως η παραβίαση του απορρήτου της ψηφοφορίας. Αντίθετα, στις δυο άλλες περιπτώσεις (γ-δ), η ακυρότητα είναι σχετική, δηλαδή το ψηφοδέλτιο είναι άκυρο, μόνο εφόσον το σημείο που φέρει αυτό

---

επιτροπής, την ημερομηνία της εκλογής και τη μονογραφή του δικαστικού αντιπροσώπου(άρθρ. 67§§6-7 Ε.Κ.).

ή ο φάκελός του αποτελεί διακριτικό γνώρισμα που παραβιάζει το απόρρητο της ψηφοφορίας<sup>67</sup>.

4. Ο τρόπος της ψηφοφορίας. – Τον τρόπο της ψηφοφορίας ρυθμίζουν τα άρθρα 74 επ. του Εκλογικού Κώδικα.

### **Γ. Η διανομή των ψήφων, η διαβίβαση του σάκου στο Πρωτοδικείο, η διαπίστωση του εκλογικού αποτελέσματος από το Πρωτοδικείο και η ανακήρυξη των εκλεγέντων από αυτό**

1. Η διανομή των ψήφων. – Μετά τη λήξη της ψηφοφορίας ο πρόεδρος της εφορευτικής επιτροπής κηρύσσει το τέλος της ψηφοφορίας και κλείνονται οι πόρτες του εκλογικού καταστήματος. Μετά συντάσσεται πρακτικό στο οποίο αναφέρεται ο συνολικός αριθμός των γραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους εκλογέων, ο αριθμός εκείνων που ψήφισαν, η ώρα που τελείωσε η ψηφοφορία. Στη συνέχεια ανοίγεται η κάλη με την παρουσία των υποψηφίων ή των αντιπροσώπων τους και αριθμούνται οι φάκελοι χωρίς να ανοιχτούν. Το αποτέλεσμα της αρίθμησης αναγράφεται πάλι στο βιβλίο πρακτικών και τοποθετούνται οι φάκελοι πάλι στην κάλη<sup>68</sup>.

Στη συνέχεια, αρχίζει η αποσφράγιση των φακέλων και η διαλογή των ψήφων, με τον τρόπο που ορίζουν τα άρθρα 84-86 του Ε.Κ..

Η εφορευτική επιτροπή είναι υποχρεωμένη, αμέσως μετά τον τερματισμό της διαλογής, να κλείσει ασφαλώς μέσα σε σάκο τα βιβλία και όλα τα άλλα εκλογικά έγγραφα, καθώς και τα δέματα των ψηφοδελτίων τακτοποιημένα κατά συνδυασμούς ή μεμονωμένους υποψηφίους, με τη σειρά που αριθμήθηκαν και να σφραγίσει το

<sup>67</sup> Βλ. αποφ. 30/1978 ΑΕΔ

<sup>68</sup> Εάν από την αρίθμηση προκύψει διαφορά μεταξύ του αριθμού των φακέλων και των εκλογέων που ψήφισαν εφαρμόζονται όσα ορίζουν οι §§ 3-6 του Ε.Κ.

σάκο. Το άρθρο 87 ορίζει τον τρόπο διαβίβασης του σάκου στο Πρωτοδικείο, από το οποίο ανακηρύσσονται τα αποτελέσματα.

2. Η κατανομή των εδρών και η ανακήρυξη των εκλεγέντων. – τα ζητήματα αυτά θα εξετασθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

## ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

### Α. Έννοια – είδη

Εκλογικό σύστημα ονομάζεται η μέθοδος κατανομής των βουλευτικών εδρών στα κόμματα και στους υποψήφιους, που μετέχουν στις εκλογές, με βάση τις ψήφους που έλαβαν. Το εκλογικό σύστημα καθιερώνεται με κανόνες δικαίου, από τους οποίους, άλλοι περιέχονται στο Σύνταγμα και άλλοι στην εκλογική νομοθεσία.

Τα εκλογικά συστήματα είναι πάρα πολλά και εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες: 1) τα πλειοψηφικά, 2) τα αναλογικά και 3) τα μικτά (τα οποία αποτελούν συνδυασμό των δυο πρώτων).

#### 1) Πλειοψηφικό σύστημα

Πλειοψηφικό είναι το σύστημα, κατά το οποίο σε κάθε εκλογική περιφέρεια<sup>69</sup> εκλέγεται ο συνδυασμός ή ο υποψήφιος με την πλειοψηφία των ψήφων. Το σύστημα αυτό συνδυάζεται τόσο με την στενή εκλογική περιφέρεια και ιδίως εκείνη που εκλέγει έναν μόνο βουλευτή (μονοεδρική) όσο και με την ευρεία εκλογική περιφέρεια που εκλέγει περισσότερους βουλευτές (πολυεδρική εκλογική περιφέρεια). Το σύστημα διαιρείται στο σύστημα της απόλυτης και το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας. Κατά το πρώτο σύστημα οι έδρες ή η έδρα της εκλογικής περιφέρειας παραχωρούνται στο συνδυασμό ή τον υποψήφιο που λαμβάνει την απόλυτη

---

<sup>69</sup> Εκλογική περιφέρεια είναι το τμήμα της επικράτειας, στο οποίο αντίστοιχο τμήμα λαού εκλέγει τους αντιπροσώπους του, επειδή έτσι ορίζει το δίκαιο. Όλη η επικράτεια χωρίζεται σε εκλογικές περιφέρειες και όλοι οι εκλογείς ψηφίζουν σε εκλογικές περιφέρειες, που είναι αναγκαίες για να διατηρεί ο αντιπρόσωπος δεσμούς με τους αντιπροσωπευόμενους. Συχνά, τα Συντάγματα αφήνουν τη χάραξη των εκλογικών περιφερειών στον κοινό νομοθέτη, όπως και τον καθορισμό του εκλογικού συστήματος. Οι εκλογικές περιφέρειες ακολουθούν συνήθως κάποια διοικητική διαίρεση της χώρας (ο νόμος 3231/2004 στην §1 του άρθρ.1, το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 1 του Ε.Κ., ορίζει ότι: «περιφέρεια για την εκλογή βουλευτών ορίζεται ο νομός», ενώ στην §2 του ίδιου άρθρου προβλέπονται εξαιρέσεις). Τούτο φαίνεται ίσως αμερόληπτο, αλλά πάντα έχει συγκεκριμένη πολιτική σημασία.



πλειοψηφία των ψήφων. Εάν κανένας υποψήφιος δεν λάβει την απόλυτη πλειοψηφία κατά την πρώτη ψηφοφορία, διενεργείται και δεύτερη ψηφοφορία μεταξύ των συνδυασμών, που έλαβαν τις περισσότερες ψήφους. Κατά τη δεύτερη ψηφοφορία εκλέγεται ο συνδυασμός ή ο υποψήφιος που λαμβάνει τη σχετική πλειοψηφία.

## 2) Αναλογικό σύστημα

Αναλογικό λέγεται το σύστημα κατά το οποίο οι έδρες κάθε εκλογικής περιφέρειας κατανέμονται στους συνδυασμούς και τους μεμονωμένους υποψήφιους που μετέχουν στις εκλογές ανάλογα με τις ψήφους που έλαβαν. Αναλογικό ονομάζεται το εκλογικό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο οι βουλευτικές έδρες κατανέμονται ανάλογα προς την εκλογική δύναμη των συνδυασμών και των υποψηφίων σε κάθε εκλογική περιφέρεια. Το αναλογικό σύστημα οφείλει την ονομασία του στο ότι ακριβώς οι έδρες κατανέμονται "ανάλογα" με την δύναμη κάθε κόμματος.

Το αναλογικό σύστημα από τη φύση του συνδυάζεται μόνο με την ευρεία (πολυεδρική) περιφέρεια. Η κατανομή των εδρών στο αναλογικό εκλογικό σύστημα πραγματοποιείται με βάση το εκλογικό μέτρο, δηλαδή τον οριζόμενο για την κατάληψη μιας έδρας ελάχιστο αριθμό ψήφων.

Το αναλογικό σύστημα διακρίνεται σε σύστημα του ενιαίου και διαφοροποιούμενου εκλογικού μέτρου. Κατά το πρώτο, το εκλογικό μέτρο είναι ενιαίο, δηλαδή το ίδιο για όλες τις εκλογικές περιφέρειες, ενώ κατά το δεύτερο κάθε εκλογική περιφέρεια έχει δικό της εκλογικό μέτρο. Α) Κατά το σύστημα Hare το εκλογικό μέτρο είναι ενιαίο σε όλη την επικράτεια και για όλες τις εκλογικές περιφέρειες. Κατά το σύστημα αυτό, το εκλογικό μέτρο ισούται με το πηλίκο της διαίρεσης του συνολικού αριθμού ψήφων με το συνολικό αριθμό εδρών. Ο αριθμός των εδρών κάθε κόμματος προκύπτει από τη διαίρεση του συνολικού αριθμού ψήφων

δια του εκλογικού μέτρου. Οι έδρες που δεν μοιράστηκαν παραχωρούνται στους συνδυασμούς με το μεγαλύτερο υπόλοιπο. Β) Το σύστημα Hagenbach - Bischof το εκλογικό μέτρο δεν είναι ενιαίο και προσδιορίζεται σε κάθε εκλογική περιφέρεια. Ισούται με το πηλίκο της διαίρεσης του συνολικού αριθμού ψήφων με τον συνολικό αριθμό εδρών κάθε εκλογικής περιφέρειας, στον οποίο προστίθεται μία μονάδα. Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε στην Ελλάδα με την μορφή της ενισχυμένης αναλογικής. Γ) Κατά το σύστημα d' Hondt, οι ψήφοι των συνδυασμών κάθε εκλογικής περιφέρειας διαιρούνται διαδοχικά με τους αριθμούς 1,2,3 κλπ, μέχρι να εξαντληθεί ο αριθμός των εδρών αυτής και οι έδρες παραχωρούνται στους συνδυασμούς που έχουν κατά σειρά τα μεγαλύτερα πηλικά.

### 3) Μικτό σύστημα

Στα μικτά συστήματα συγκαταλέγονται: α) Το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής: Είναι το αναλογικό σύστημα που απαιτεί για την συμμετοχή των κομμάτων στη 2η και 3η κατανομή των βουλευτικών εδρών τη συγκέντρωση ορισμένων ποσοστών ψήφων σε όλη την Επικράτεια ή στην μεγαλύτερη εκλογική περιφέρεια ή στην κατάληψη μιας ή περισσοτέρων εδρών κατά την 1 η κατανομή. Το βασικό του πλεονέκτημα είναι η παρακώλυση της δημιουργίας πολλών μικρών κομμάτων εις βάρος της σταθερής διακυβέρνησης της χώρας, β) Το βελτιωμένο πλειοψηφικό σύστημα: Σύμφωνα με αυτό το σύστημα τις περισσότερες έδρες κάθε εκλογικής περιφέρειας κερδίζει ο συνδυασμός ή ο υποψήφιος που έχει αποκτήσει τη σχετική πλειοψηφία σε αυτή ενώ οι λοιπές έδρες πηγαίνουν στο ισχυρότερο κόμμα της μειοψηφίας ή κατανέμονται μεταξύ των κομμάτων μειοψηφίας κατ' αναλογία της εκλογικής τους δύναμης.

## **B. Ιστορική Αναδρομή**

Το Σύνταγμα του 1864 εξουσιοδότησε το κοινό νομοθέτη να ορίσει το εκλογικό σύστημα και καθιέρωνε την δια σφαιριδίων ψηφοφορία. Κατά την αναθεώρηση του 1911 καταργήθηκε η συνταγματική πρόβλεψη της δια σφαιριδίων ψηφοφορίας. Το 1926 με πρωτοβουλία του Αλ. Παπαναστασίου εισάγεται η απλή αναλογική. Αναλογικό και πλειοψηφικό σύστημα εναλλάσσονται στις επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Το 1956 εφαρμόστηκε το λεγόμενο "τριφασικό σύστημα". Στις εκλογές του 1951 εφαρμόστηκε το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, το οποίο –με διάφορες παραλλαγές– εφαρμόζεται σε πολλές εκλογικές αναμετρήσεις. Απλή αναλογική εφαρμόστηκε στις εκλογές των ετών 1989 και 1990 και το ίδιο έτος επαναφέρεται με τροποποιήσεις η ενισχυμένη αναλογική του έτους 1985<sup>70</sup>.

## **Γ. Ο νόμος 1907/1990**

Το έτος 1990 ψηφίστηκε ο νόμος 1907/1990 που ίσχυσε στις εκλογές του 1993, του 1996, του 2000 και του 2004. Ο νόμος αυτός, οι σχετικές διατάξεις του οποίου περιλαμβάνονται στα άρθρα 88-90 του Εκλογικού Κώδικα, καθιερώνει ένα μικτό εκλογικό σύστημα, αυτό της ενισχυμένης αναλογικής. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, η χώρα διαιρείται σε 56 πρωτοβάθμιες περιφέρειες και 13 δευτεροβάθμιες. Από τις περιφέρειες εκλέγονται 288 βουλευτές και 12 επικρατείας.

Η πρώτη κατανομή γίνεται στις 56 πρωτοβάθμιες εκλογικές περιφέρειες, οι οποίες συμπίπτουν με τους νομούς. Απ' αυτές 50 είναι πολυεδρικές και 6 μονοεδρικές, ισχύει δε διαφορετικό σύστημα σε κάθε μία κατηγορία.

Στην πρώτη κατανομή των πολυεδρικών περιφερειών ισχύει το αναλογικό σύστημα με την ρήτρα του συν ένα (+1). Σύμφωνα με το σύστημα αυτό το εκλογικό

---

<sup>70</sup> Βλ. Α.Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό Μέρος – Σημειώσεις», σελ.104.

μέτρο σε κάθε εκλογική περιφέρεια βρίσκεται από την διαίρεση του αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων με τον αριθμό των εδρών της, αυξημένο κατά μία μονάδα. Ο αριθμός των ψήφων, που έλαβε κάθε συνδυασμός σε κάθε εκλογική περιφέρεια, η εκλογική του δύναμη στην περιφέρεια αυτή, διαιρείται με το εκλογικό μέτρο και προσδιορίζεται έτσι ο αριθμός των εδρών που καταλαμβάνει κάθε κόμμα σε κάθε εκλογική περιφέρεια. Οι έδρες που κερδίζει κάθε κόμμα καταλαμβάνονται από τους υποψήφιους του κόμματος που συγκέντρωσε τους περισσότερους σταυρούς προτίμησης.

Στις 6 μονοεδρικές περιφέρειες δεν εφαρμόζεται η αναλογική, αλλά σύστημα σχετικής πλειοψηφίας. Συγκεκριμένα η έδρα περιέρχεται στον συνδυασμό που συγκέντρωσε την σχετική πλειοψηφία.

Με τις πρόσφατες τροποποιήσεις της εκλογικής νομοθεσίας εισήχθη η λεγόμενη ρήτρα του 3%<sup>71</sup>. Κατά την ρύθμιση αυτή, κόμμα ή συνασπισμός κομμάτων ή ανεξάρτητος συνδυασμός ή μεμονωμένος υποψήφιος, που δεν συγκέντρωσε ποσοστό έγκυρων ψηφοδελτίων, τουλάχιστον ίσο με το 3% του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων, που έλαβαν σε ολόκληρη την επικράτεια τα κόμματα, οι συνδυασμοί, οι ανεξάρτητοι συνδυασμοί και οι μεμονωμένοι υποψήφιοι, δεν δικαιούνται βουλευτική έδρα σε καμία εκλογική περιφέρεια από οποιαδήποτε κατανομή, ούτε από την κατά το επόμενο άρθρο προβλεπόμενη εξομάλυνση. Η

---

<sup>71</sup> Άρθρ. 3 ν. 1907/1990 - Η αποκλειστική ρήτρα ισχύει για την απόκτηση έδρας από την πρώτη κατανομή. Έτσι αποκλείεται καταρχήν από τη διάταξη αυτή η εκλογή υποψηφίου ανεξαρτήτου συνδυασμού ή μεμονωμένου υποψηφίου, ενώ σύμφωνα με την άποψη του Κώστα Χρυσόγονου, «ο αργιστί αποκλεισμός των ανεξάρτητων υποψηφίων παραβιάζει την (αρνητική) ελευθερία τους να μη συμμετέχουν σε κόμματα, που συνάγεται από το άρθρο 29§1 του Συντάγματος, δεδομένου ότι μόνο μέσω ενός κόμματος με συνδυασμούς σε πλειάδα περιφερειών μπορεί πλέον κανείς να έχει έστω μαθηματικές μόνο πιθανότητες να εκλεγεί βουλευτής». Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο έχει κρίνει, μέσω της νομολογίας του, ότι η συγκεκριμένη αποκλειστική ρήτρα δε αντίκειται στο Σύνταγμα.

πλήρωση εδρών κατά την διαδικασία της εξομάλυνσης αρχίζει από το μικρότερο κόμμα και συνεχίζεται προς τα επόμενα με κριτήριο τον αριθμό των ψήφων .

Η δεύτερη κατανομή γίνεται στις 13 μείζονες ή δευτεροβάθμιες περιφέρειες. Κάθε μία δευτεροβάθμια περιφέρεια αποτελείται από περισσότερες πρωτοβάθμιες. Στην δεύτερη κατανομή κατανέμονται, οι έδρες που δεν έχουν διατεθεί με το σύστημα της πρώτης κατανομής και για τον λόγο αυτό προστίθενται οι αδιάθετες έδρες κάθε πρωτοβάθμιας περιφέρειας, που ανήκουν στην ίδια δευτεροβάθμια. Η δεύτερη κατανομή διενεργείται στις δευτεροβάθμιες εκλογικές περιφέρειες με ιδιαίτερο για κάθε μία δευτεροβάθμιο εκλογικό μέτρο. Για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου έχουν εφαρμοστεί δύο μέθοδοι. Κατά την πρώτη αθροίζονται κατά δευτεροβάθμια περιφέρεια τα αδιάθετα υπόλοιπα (εκτός των 6 μονοεδρικών). Το άθροισμα των αδιάθετων υπολοίπων διαιρείται με το άθροισμα των αδιάθετων εδρών της περιφέρειας και δίδει το δευτεροβάθμιο εκλογικό μέτρο. Κατά την δεύτερη μέθοδο το εκλογικό μέτρο προκύπτει από την διαίρεση των εγκύρων ψηφοδελτίων όλης της μεγάλης περιφέρειας και διαιρείται δια του αριθμού των αδιάθετων εδρών της περιφέρειας. Κάθε κόμμα ή συνασπισμός λαμβάνει από την δεύτερη κατανομή τόσες έδρες, όσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στο σύνολο των αδιάθετων ψήφων του, που αντιστοιχούν στην συγκεκριμένη δευτεροβάθμια περιφέρεια.

Προβλέπεται και τρίτη κατανομή σε επίπεδο επικράτειας. Αν και από την δεύτερη κατανομή απομείνουν αδιάθετες έδρες, κατανέμονται στα πολιτικά κόμματα. Στην τρίτη κατανομή υπολογίζεται εκ νέου τριτοβάθμιο εκλογικό μέτρο. Το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων όλης της επικράτειας διαιρείται δια του αριθμού των αδιάθετων εδρών, δηλαδή εκείνων που δεν έχουν κατανεμηθεί στην πρώτη και δεύτερη κατανομή.

## Ο ΙΣΧΥΩΝ ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 3231/2004

Το 2004 ψηφίστηκε νέος νόμος, ο οποίος κατήργησε τα άρθρα 1, 88, 89 και 90 του Εκλογικού Κώδικα<sup>72</sup>.

Ο νόμος 3231 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 11 Φεβρουαρίου 2004, αλλά δεν ίσχυσε στις εκλογές του Μαρτίου του 2004. Αυτό οφείλεται στην πρόβλεψη του άρθρου 54 §1 του Συντάγματος: οι εκλογικοί νόμοι των βουλευτικών εκλογών ισχύουν από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός εάν ψηφισθούν από τα 2/3 των βουλευτών. Ο συγκεκριμένος νόμος δε συγκέντρωσε τέτοια πλειοψηφία, αφού ψηφίσθηκε μόνο από τους βουλευτές του [ΠΑΣΟΚ](#) και τον ανεξάρτητο Στ. Μάνο - η [ΝΔ](#) τον καταψήφισε ως υπέρμετρα αναλογικό, το [ΚΚΕ](#) και ο [Συνασπισμός](#) ως μη αναλογικό.

### A. Εκλογικές περιφέρειες

Από τους 300 Βουλευτές οι 288 εκλέγονται σε εκλογικές περιφέρειες. Οι υπόλοιποι 12 εκλέγονται από λίστα για όλη την επικράτεια και ονομάζονται βουλευτές επικρατείας. Η Ελλάδα διαιρείται σε 57 εκλογικές περιφέρειες. Κάθε νομός αποτελεί μια εκλογική περιφέρεια με εξαίρεση τις περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης, οι οποίες υποδιαιρούνται σε περισσότερες περιφέρειες: η Αττική σε Α' και Β' Αθηνών, Α' και Β' Πειραιώς και σε Περιφέρεια (Υπόλοιπο) Αττικής και η Θεσσαλονίκη σε Α' και Β' Θεσσαλονίκης.

### B. Εκλογικό Σύστημα

Σύμφωνα με το εκλογικό σύστημα, για να εισέλθει ένας συνδυασμός ή ένας μεμονωμένος υποψήφιος στη Βουλή, πρέπει να έχει συγκεντρώσει τουλάχιστον 3% των εγκύρων ψήφων πανελλαδικά. Αν για παράδειγμα δώσουν 8.000.000 πολίτες

<sup>72</sup> Άρθρ. 11 ν.3231/2004

έγκυρη ψήφο, θα πρέπει το κόμμα ή ο μεμονωμένος υποψήφιος να λάβει τουλάχιστον 240.000 ψήφους, προκειμένου να λάβει μέρος στην κατανομή των εδρών. Η ρύθμιση αυτή έχει σκοπό την αποφυγή του κατακερματισμού των βουλευτικών εδρών σε πολύ μικρά κόμματα και την ενίσχυση των μεγάλων κομμάτων, ώστε να σχηματίζεται ευκολότερα απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή.

Ο νόμος 3231/2004 εισάγει κατά τα λοιπά νέο σύστημα κατανομής των κοινοβουλευτικών εδρών σε όσους ξεπεράσουν αυτό το ποσοστό. Ως έγκυρες ψήφοι λογίζονται οι ψήφοι οι οποίες δεν είναι άκυρες (σημαδεμένες, μουντζουρωμένες, φάκελος χωρίς ψηφοδέλτιο κλπ.) ή λευκές. Ο αποκλεισμός των λευκών από τις έγκυρες ψήφους έγινε με μεταγενέστερο ερμηνευτικό νόμο, τον ν. 3434/2006, παρόλο που το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο με την 12/2005 απόφασή του είχε κρίνει κατά πλειοψηφία (6 προς 5) ότι η αντίστοιχη ρύθμιση του προηγούμενου νόμου ήταν αντισυνταγματική. Το δικαστήριο είχε κρίνει ότι η λευκή ψήφος διακρίνεται από την άκυρη και αποτελεί ενάσκηση του εκλογικού δικαιώματος, γι' αυτό και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη. Οι διατάξεις που ορίζουν ότι το εκλογικό μέτρο ευρίσκεται χωρίς να συμπεριληφθούν οι λευκές ψήφοι «θίγουν τον πυρήνα της λαϊκής κυριαρχίας και την ισότητα της ψήφου και είναι αντίθετες προς τις [...] συνταγματικές διατάξεις». Η απόφαση αυτή πάντως ανέτρεπε προηγούμενες αποφάσεις τόσο του ίδιου του ΑΕΔ όσο και του Συμβουλίου της Επικρατείας, με τις οποίες η μη προσμέτρηση των λευκών κατά την εξεύρεση του εκλογικού μέτρου είχε κριθεί σύμφωνη με το Σύνταγμα<sup>[1]</sup>. Πιο συγκεκριμένα ο παρών εκλογικός νόμος προβλέπει τα εξής:

- Για να εισέλθει ένας συνδυασμός (κόμμα, συνασπισμός κομμάτων ή μεμονωμένος υποψήφιος) στο Κοινοβούλιο, πρέπει να λάβει ποσοστό τουλάχιστον 3% επί των εγκύρων ψηφοδελτίων της επικράτειας (Άρθρο 5 του νόμου). Στα έγκυρα δε συμπεριλαμβάνονται τα λευκά ψηφοδέλτια.

- Οι 260<sup>73</sup> από τις 300 έδρες διανέμονται βάσει απλής αναλογικής, με εκλογικό μέτρο το κλάσμα {άθροισμα ψήφων όσων ξεπέρασαν το 3%}:260. Για να καθορισθεί ο αριθμός των εδρών που λαμβάνει κάθε συνδυασμός, γίνεται η διαίρεση {ψήφοι συνδυασμού}:{εκλογικό μέτρο}, με το πηλίκο στρογγυλοποιημένο στον προηγούμενο ακέραιο (πχ εάν προκύπτει 95,9 ο συνδυασμός κερδίζει 95 έδρες). Εάν στο τέλος της διανομής μένουν αδιάθετες έδρες λόγω των στρογγυλοποιήσεων, αυτές παραχωρούνται στους συνδυασμούς με τα μεγαλύτερα υπόλοιπα από την παραπάνω διαίρεση. Με βάση αυτόν τον υπολογισμό κατανέμονται και οι έδρες των βουλευτών επικρατείας.

- Οι υπόλοιπες 40 έδρες<sup>74</sup> παραχωρούνται στον πρώτο συνδυασμό, ανεξάρτητα από το ποσοστό του ή τη διαφορά του από το δεύτερο. Η διάταξη αυτή, η οποία είναι στοιχείο πλειοψηφικού συστήματος, έγινε με το αιτιολογικό ότι επιτρέπει τη δημιουργία σταθερής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Με βάση αυτή τη διάταξη, αρκεί το πρώτο κόμμα να λάβει γύρω στο 42% για να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση σε κάθε περίπτωση. Επειδή ως βάση για τον καθορισμό των εδρών του κάθε κόμματος σε όλη την επικράτεια λαμβάνονται μόνο οι ψήφοι των κομμάτων που ξεπέρασαν το όριο του 3%, όσο περισσότερα κόμματα μείνουν εκτός Βουλής, τόσο μικρότερο ποσοστό χρειάζεται το πρώτο κόμμα, για να κερδίσει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών στη Βουλή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ανάλογα με τον συσχετισμό των πολιτικών δυνάμεων, μπορεί ένα κόμμα να κατακτήσει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών και με χαμηλότερο ποσοστό του 42%. Με βάση αυτόν τον υπολογισμό βρίσκεται το πόσες έδρες δικαιούται ένας συνδυασμός σε όλη την επικράτεια, όχι όμως και ποιες.

---

<sup>73</sup> Με νόμο του 2008 επήλθε τροποποίηση στο σημείο αυτό και αντί των 260, 250 διανέμονται βάσει απλής αναλογικής.

<sup>74</sup> Οι υπόλοιπες 50 σύμφωνα με το νόμο του 2008.



- Η κατανομή των συγκεκριμένων εδρών σε κάθε εκλογική περιφέρεια είναι πιο περίπλοκη διαδικασία. Για τον καθορισμό του εκλογικού μέτρου (του αριθμού ψήφων που αντιστοιχούν σε μια έδρα), λαμβάνεται ως βάση, σε αντίθεση με την προηγούμενη διαδικασία, το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων που έλαβαν όλοι ανεξαιρέτως οι συνδυασμοί στην οικεία εκλογική περιφέρεια, ανεξάρτητα από το αν ξεπέρασαν το όριο του 3%. Το σύνολο των ψήφων αυτών (χωρίς τα άκυρα και τα λευκά) διά τον αριθμό των εδρών που αναλογούν στην περιφέρεια αυτήν δίνει το εκλογικό μέτρο της συγκεκριμένης εκλογικής περιφέρειας. Έτσι κάθε περιφέρεια έχει το δικό της εκλογικό μέτρο. Το σύνολο των εγκύρων ψηφοδελτίων που έλαβε ένας συνδυασμός σε μια εκλογική περιφέρεια διαιρούμενο με το εκλογικό μέτρο δίνει τον αριθμό των εδρών που λαμβάνει ο συνδυασμός στην εκλογική περιφέρεια αυτήν. Όπως και στη διαδικασία για όλη την επικράτεια, κατά την πρώτη κατανομή λαμβάνεται υπόψη μόνο το ακέραιο μέρος του πηλίκου ( $3,98 = 3$  έδρες). Το υπόλοιπο όμως, σε αντίθεση με τη διαδικασία για όλη την επικράτεια, δεν κατανέμεται αμέσως με βάση το δεκαδικό μέρος, αλλά οι έδρες που απομένουν λογίζονται ως αδιάθετες και ακολουθείται άλλη διαδικασία. Για τη διάθεση των αδιάθετων εδρών λαμβάνεται υπόψη πλέον ο αριθμός των εδρών που δικαιούται ο κάθε συνδυασμός σε όλη την επικράτεια με βάση την πρώτη διαδικασία. Σε αυτό το στάδιο λαμβάνει και το πρώτο κόμμα τις 40 επιπλέον έδρες που του αναλογούν. Οι υπολειπόμενες αυτές έδρες, ώσπου να συμπληρωθεί ο αριθμός των εδρών που δικαιούται να λάβει το κόμμα σε όλη την επικράτεια, τού δίνονται στις περιφέρειες όπου έχει μεγαλύτερο υπόλοιπο ψήφων (μεγαλύτερο δεκαδικό μέρος στο πηλίκο της διαίρεσης σε κάθε εκλογική περιφέρεια).

## **Γ. Άλλες διατάξεις**

Ο νόμος περιλαμβάνει επίσης διατάξεις σχετικά με το τυπικό της διαδικασίας, τον αριθμό σταυρών προτίμησης, καθώς και τον τρόπο επανόδου στην υπηρεσία όσων δημοσίων υπαλλήλων παραιτούνται για να θέσουν υποψηφιότητα. Ορίζει ακόμα ότι σε περίπτωση διαδοχικών εκλογών, οι οποίες γίνονται πριν περάσουν 18 μήνες από τις προηγούμενες, αυτές δε θα γίνουν με σταυρό προτίμησης, αλλά με λίστα, όπως στις εκλογές του 1985.

## **ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ**

Δικαστικό κεκτημένο<sup>75</sup> σημαίνει ότι η ανάθεση της κρίσης του κύρους των αμφισβητούμενων από κάθε άποψη εκλογών, ανήκει αποκλειστικά στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, όπως ορίζεται στο άρθρο 58 του Συντάγματος. Με άλλα λόγια, το δικαστήριο είναι αρμόδιο για την εκδίκαση των ενστάσεων κατά του κύρους των εκλογών, οι οποίες αναφέρονται, τόσο σε εκλογικές παραβάσεις, όσο και στην έλλειψη των προσόντων της εκλογιμότητας. Το ισχύον Σύνταγμα αναθέτει επίσης στο δικαστήριο και την κρίση της έκπτωσης των βουλευτών όπως ορίζεται στο άρθρο 100 Συντ. Έτσι το ΑΕΔ είναι αποκλειστικά αρμόδιο για την κρίση οποιουδήποτε ζητήματος που αφορά τη σύνθεση της Βουλής, δηλαδή τόσο την απόκτηση όσο και την απώλεια του βουλευτικού αξιώματος.

Ερμηνευτικές δυσχέρειες δημιούργησε μόνο η φράση του άρθρου 58 Συντ. «..εκλογικές παραβάσεις σχετικές με την ενέργεια των εκλογών». Ειδικότερα

---

<sup>75</sup> Ο όρος ανήκει στον Κ.Μποτόπουλο, «Τα κωλύματα εκλογιμότητας των βουλευτών υπό το φως της Νομολογίας του ΑΕΔ», 1999, Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα

αμφισβητήθηκε το αν η αρμοδιότητα του δικαστηρίου περιορίζεται μόνο στην κρίση των εκλογικών παραβάσεων που συντελούνται κατά τη μέρα της ψηφοφορίας ή εκτείνεται και στην κρίση των εκλογικών παραβάσεων πριν και μετά τη μέρα της ψηφοφορίας. Τελικά, επικράτησε τόσο στη νομολογία του ΑΕΔ, όσο και στην επιστήμη, η ευρεία ερμηνεία της διάταξης, κατά την οποία στο δικαστήριο υπάγεται η οριστική και αμετάκλητη κρίση κάθε παράβασης του εκλογικού δικαίου που συντελείται οποτεδήποτε. Τέτοιου είδους κρίσεις αφορούν τόσο τις προπαρασκευαστικές πράξεις της διοίκησης σχετικά με τη διενέργεια των εκλογών, όσο και τις δικαστικές αποφάσεις για την ανακήρυξη των υποψηφίων, τη νομιμότητα της κατανομής εδρών, κατά το ισχύον κάθε φορά εκλογικό σύστημα και τις παραβάσεις που συντελούνται μετά την ανακήρυξη των εκλεγέντων και αναφέρονται στη πλήρωση κενής έδρας.

Ωστόσο, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι το Σύνταγμα αναθέτει στο δικαστήριο τον έλεγχο του κύρους μόνο των αμφισβητούμενων βουλευτικών εκλογών, δηλαδή εκείνων κατά των οποίων ασκούνται ενστάσεις. Συνεπώς, ο κοινός νομοθέτης δε μπορεί να αναθέσει στο δικαστήριο τον έλεγχο του κύρους των εκλογών που δεν προσβάλλονται εμπρόθεσμα<sup>76</sup> με ένσταση και οι οποίες έτσι καθίστανται οριστικές. Η ρύθμιση αυτή του Συντάγματός μας δεν είναι *de lege ferenda*, ενόψει του προέχοντος αντικειμενικού χαρακτήρα του ελέγχου των εκλογών, ο οποίος επιβάλλει τον αυτεπάγγελτο έλεγχο όλων των εκλογών.

Πιο συγκεκριμένα ισχύουν τα εξής: α) Αν διαπιστωθεί έλλειψη νόμιμου π ρ ο σ ό ν τ ο ς ή ύπαρξη νόμιμου κ ω λ ύ μ α τ ο ς το ΑΕΔ αποφαινεται άκυρη την ανακήρυξη. β) Ακυρότητα της ανακήρυξης και επανάληψη της εκλογής συνεπάγεται

---

<sup>76</sup> Η αίτηση ασκείται μέσα σε προθεσμία δέκα πέντε ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης για την ανακήρυξη βουλευτών (ή αναπληρωματικών) και δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα. Διάδικοι στην ενώπιον του ΑΕΔ δίκη είναι οι αιτούντες, οι ανακηρυχθέντες βουλευτές με την προσβαλλόμενη απόφαση και εκείνοι επί της ανακηρύξεως των οποίων μπορεί να επιδράσει η απόφαση του ΑΕΔ.

η παράβαση νόμου περί την ενέργεια της εκλογής. Για να έχει η παράβαση τα παραπάνω αποτελέσματα θα πρέπει να πιθανολογείται ότι το τελικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας θα ήταν διαφορετικό χωρίς το διαπιστωθέν ελάττωμα. Το ΑΕΔ αποφαινεται άκυρη την ανακήρυξη των καθ' ών η αίτηση βουλευτών (και αναπληρωματικών) των οποίων η εκλογή είναι αμφίβολη λόγω της εκλογικής παράβασης και διατάσσει την επανάληψη της ψηφοφορίας μεταξύ αυτών και εκείνων από τους λοιπούς υποψήφιους των οποίων η θέση μπορεί να μεταβληθεί από το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Με την απόφασή του το ΑΕΔ καθορίζει εκείνους που μετέχουν στην επαναληπτική ψηφοφορία. Η επανάληψη της ψηφοφορίας διατάσσεται με την ίδια απόφαση είτε σε ολόκληρη την εκλογική περιφέρεια είτε σε ορισμένα τμήματά της ανάλογα με την έκταση της παράβασης. γ) Εφόσον πρόκειται για λάθος περί την αρίθμηση τα των ψήφων το ΑΕΔ αποφαινεται άκυρη την λανθασμένη ανακήρυξη και ανακηρύσσει βουλευτές (και αναπληρωματικούς) εκείνους που πλειοψήφησαν κατά την ορθή αρίθμηση των ψήφων. Κατ' εξαίρεση του κανόνα κατά τον οποίο οι αποφάσεις του ΑΕΔ ισχύουν έναντι πάντων<sup>372</sup>, οι απορριπτικές αποφάσεις δημιουργούν δεδικασμένο μόνον μεταξύ των διαδίκων. Ο πρόεδρος του ΑΕΔ οφείλει να αποστέλλει αμέσως κεκυρωμένα αντίγραφα των αποφάσεων στον πρόεδρο της βουλής και στο υπουργείο εσωτερικών.

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο αντιπροσωπευτικό σύστημα ή έμμεση δημοκρατία, ο λαός αντιπροσωπεύεται από συλλογικά όργανα, τα οποία αναδεικνύονται με εκλογές. Ο λαός με τη διαδικασία των εκλογών επιλέγει ανάμεσα σε περισσότερα πρόσωπα, εκείνα που θέλει να τον αντιπροσωπεύουν, χωρίς να καθορίζει τι περιεχόμενο θα έχει η εκάστοτε δήλωση βούλησης των αντιπροσώπων (προσωπικός χαρακτήρας εκλογών). Αντίθετα, στην άμεση Δημοκρατία, ο ίδιος ο λαός παίρνει τις πολιτικές αποφάσεις, μέσω του θεσμού του δημοψηφίσματος (ουσιαστικό περιεχόμενο δημοψηφίσματος).

Η εμφάνιση και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων, οδήγησε στη διαμόρφωση μιας νέας μορφής πολιτεύματος, της «μικτής» Δημοκρατίας και μετέβαλε καθοριστικά τον χαρακτήρα των εκλογών. Πλέον, οι πολίτες στη μεγάλη τους πλειονότητα, δεν εκλέγουν πρόσωπα, αλλά ψηφίζουν κόμματα και εκφράζουν τη θέλησή τους υπέρ συγκεκριμένου πολιτικού προγράμματος (δημοψηφισματικός χαρακτήρας των εκλογών).

Όπως είδαμε παραπάνω, το Σύνταγμα καθιερώνει ορισμένες θεμελιώδεις αρχές, που διέπουν το εκλογικό δικαίωμα και τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας και δεσμεύουν και τις τρεις συντεταγμένες λειτουργίες. Πρόκειται για τις εξής αρχές: α) την **αρχή της καθολικής ψηφοφορίας**, σύμφωνα με την οποία εκλογικό δικαίωμα έχουν χωρίς εξαιρέσεις όλοι οι ενήλικοι πολίτες, β) την **αρχή της άμεσης ψηφοφορίας**, η οποία πραγματώνεται όταν δε μεσολαβεί άλλη βούληση μεταξύ του εκλογέα και του αποτελέσματος της σκοπούμενης εκλογής, γ) την **αρχής της μυστικής ψηφοφορίας**, η οποία υλοποιείται όταν η ψηφοφορία διεξάγεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην είναι δυνατή η αποκάλυψη του περιεχομένου της ψήφου

του εκλογέα, δ) την **αρχή της ατομικότητας**, σύμφωνα με την οποία, ο ψηφοφόρος προβαίνει στην άσκηση του σχετικού δικαιώματός του ως άτομο και όχι ως μέλος κάποιας μερικότερης ομάδας, ε) την **αρχή της υποχρεωτικής ψήφου**, στ) την **αρχή της ελευθερίας και της γνησιότητας της ψηφοφορίας**, ζ) τις **αρχές της ολικής ανανέωσης και της ταυτόχρονης διεξαγωγής των εκλογών**, η) την **αρχή της ισότητας της ψήφου**, την οποία εκφράζουν τα εξής δυο αξιώματα: πρώτον, ότι κάθε εκλογέας έχει μια μόνο ψήφο και δεύτερον, ότι όλες οι ψήφοι έχουν την ίδια εκλογική ενέργεια και βαρύτητα και θ) την **αρχή της προσωπικής ψηφοφορίας**.

Στο άρθρο 51§3 του Συντάγματος, ορίζονται τα προσόντα εκλογιμότητας, τα οποία είναι δυο: η ελληνική ιθαγένεια και η ενηλικιότητα, ενώ στο εδ.β' του ίδιου άρθρου ορίζονται περιοριστικά οι περιπτώσεις, στις οποίες η νομοθετική εξουσία μπορεί να περιορίζει το εκλογικό δικαίωμα. Πρέπει να σημειωθεί, ότι υπάρχουν ειδικές κατηγορίες εκλογέων, των οποίων η αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο εκλογικό τμήμα, στο οποίο είναι εγγεγραμμένοι είναι αδύνατη και ότι η νομοθετική ρύθμιση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος από αυτές τις ιδιαίτερες κατηγορίες είναι θεμελιώδους σημασίας, διότι αποτελεί υλοποίηση της αρχής της καθολικότητας.

Το άρθρο 55§1 του Συντάγματος αναφέρεται στις θετικές προϋποθέσεις εκλογής στο βουλευτικό αξίωμα, οι οποίες είναι η ηλικία, η ιθαγένεια και η νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν. Οι αρνητικές προϋποθέσεις (κωλύματα), δηλαδή οι προϋποθέσεις που δεν πρέπει να συντρέχουν για να εκλεγεί κάποιος βουλευτής, διότι διαφορετικά εμποδίζεται η ανακήρυξή του ως υποψηφίου, όπως επίσης και η εκλογή του στο βουλευτικό αξίωμα, ορίζονται στο άρθρο 56 του Συντάγματος. Τέλος, το ασυμβίβαστο του βουλευτικού αξιώματος προς ορισμένα έργα ή ιδιότητες, καθιερώνεται στο άρθρο 57 του Συντάγματος. Η παράβαση των διατάξεων 55,56 και

57 του Συντάγματος επιφέρει έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα, αρμόδιο δε επί υποθέσεων αναφερόμενων στην έκπτωση των βουλευτών είναι το ΑΕΔ.

Όσον αφορά στη διαδικασία της εκλογής, αυτή περιλαμβάνει τρία στάδια: 1) την προδικασία, 2) τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας, 3) τη διανομή των ψήφων, τη διαπίστωση του εκλογικού αποτελέσματος από το Πρωτοδικείο και την ανακήρυξη των εκλεγέντων από αυτό. Ο εκλογικός κώδικας περιγράφει αναλυτικά όλη την εκλογική διαδικασία.

Στην ανάλυση που προηγήθηκε, έγινε επίσης λόγος, για την έννοια του εκλογικού συστήματος και τα είδη αυτού. Ιστορικά στην Ελλάδα έχουν εφαρμοστεί συνολικά 15 διαφορετικά εκλογικά συστήματα και με τον τελευταίο νόμο, τον 3231/2004, το εκλογικό σύστημα της χώρας μας ανήκει στην κατηγορία της *ενισχυμένης αναλογικής*, συνδυάζοντας στοιχεία απλής αναλογικής και πλειοψηφικού συστήματος.

Τέλος, ερευνάται η αρμοδιότητα του ΑΕΔ να ελέγχει το κύρος των εκλογών, σε περιπτώσεις που αυτό αμφισβητείται.

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΕΔ

Περιλαμβάνονται οι ακόλουθες αποφάσεις του Ανώτατου Ειδικού

Δικαστηρίου:

- ΑΕΔ 7/1994
- ΑΕΔ 22/2000
- ΑΕΔ 9/2000

### **Α.Ε.Δ. 7/1994**

Βουλευτικές εκλογές. Κωλύματα εκλογιμότητας κατ' άρθρο 56 παρ. 3 του Συντάγματος. Άκυρη η ανακήρυξη ως βουλευτή, προσώπου που υπηρέτησε ως Διευθυντής τμήματος του κλάδου ιατρών Ε.Σ.Υ. σε περιφερειακό Νοσοκομείο της εκλογικής του περιφέρειας, για περισσότερο από 3 μήνες κατά την τριετία πριν από τις εκλογές.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Σχετικές οι 3/94 και 20/94 ΑΕΔ.

Πρόεδρος: Βασ. Μποτόπουλος, Πρόεδρος Σ.τ.Ε. Εισηγητής: Αθαν. Γκιούρας, Αρεοπαγίτης, Δικηγόροι: Αθαν. Ράικος, Παν. Τσίρης, Νικ. Αλιβιζάτος.

Επειδή με το άρθρο 56 παρ. 3 του Συντάγματος ορίζεται ότι “έμμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι, στρατιωτικοί εν ενεργεία και αξιωματικοί των σωμάτων ασφαλείας, υπάλληλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου γενικά, διοικητές και υπάλληλοι δημοσίων και δημοτικών επιχειρήσεων ή κοινωφελών ιδρυμάτων, δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια, στην οποία υπηρέτησαν περισσότερο από τρεις μήνες κατά την τριετία πριν τις εκλογές. Ο σκοπός στον οποίο αποβλέπει η διάταξη αυτή συνίσταται στην αποτροπή της προπαρασκευής της πολιτικής σταδιοδρομίας του δημοσίου υπαλλήλου με εκμετάλλευση της θέσης του και παράλληλα στην πληρέστερη



διασφάλιση της πολιτικής ουδετερότητας των δημοσίων υπαλλήλων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Το κώλυμα αυτό εκτείνεται, κατά την έννοια της διάταξης σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες που περιλαμβάνονται στην εδαφική περιοχή στην οποία κατά νόμον εκτείνεται η αρμοδιότητα του υπαλλήλου και είναι ενδεχόμενο να ασκηθεί η εκμετάλλευση αυτή (ΑΕΔ 2/1990, 9/1991).

Στο άρθρο 2 του ν. 1397/1983 (Εθνικό Σύστημα Υγείας) ορίζονται τα εξής: “1. Η χώρα διαιρείται σε υγειονομικές περιφέρειες. 2. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, μετά από γνώμη του κεντρικού συμβουλίου υγείας (ΚΕΣΥ) ορίζονται ο αριθμός των υγειονομικών περιφερειών, τα όρια και η έδρα τους” και στο άρθρο 8 παρ. παρ. 1 -3 του αυτού νόμου ορίζονται τα εξής: “ 1 . Τα νοσοκομεία διακρίνονται σε γενικά και ειδικά. Γενικά είναι όσα διαθέτουν τμήματα νοσηλείας σε περισσότερες από μία ειδικότητες, ειδικά είναι όσα διαθέτουν τμήματα νοσηλείας σε μία ειδικότητα, 2. Τα γενικά νοσοκομεία διακρίνονται σε περιφερειακά και νομαρχιακά. Τα περιφερειακά λειτουργούν στην έδρα κάθε υγειονομικής περιφέρειας και καλύπτουν ανάγκες της, παρέχουν ιατρική εκπαίδευση σε όλες ή περισσότερες ιατρικές ειδικότητες και συμβάλλουν στην προαγωγή της ιατρικής έρευνας. Τα νομαρχιακά λειτουργούν σε κάθε νομό, καλύπτουν τις ανάγκες κύρια του πληθυσμού του νομού, παρέχουν ιατρική εκπαίδευση και συμβάλλουν στην προαγωγή της ιατρικής έρευνας, 3. Η κατάταξη των νοσοκομείων κατά κατηγορία, (σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου αυτού, γίνεται με τον οργανισμό τους”. Με το πδ 31/1986 (Διαίρεση της Χώρας σε Υγειονομικές Περιφέρειες) η Χώρα διαιρέθηκε σε εννέα (9) υγειονομικές περιφέρειες, από τις οποίες η πρώτη με έδρα την Αθήνα περιλαμβάνει τους νομούς: α) Αττικής, β) Βοιωτίας, γ) Ευβοίας, δ) Ευρυτανίας, ε) Φθιώτιδας και στ) Φωκίδας. Το Προεδρικό αυτό Διάταγμα ίσχυσε μέχρι τη 2.12.1992 οπότε άρχισε να ισχύει το

πδ 370/1992, με το οποίο η χώρα διαιρέθηκε σε 13 υγειονομικές περιφέρειες από τις οποίες η 9η με έδρα την Αθήνα περιλαμβάνει μόνο το νομό Αττικής, ενώ ο νομός Ευβοίας περιλαμβάνεται στην 8η περιφέρεια με έδρα τη Λαμία. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι από το 1986 που εκδόθηκε το ανωτέρω υπ' αριθμ. 31/1986 πδ, μέχρι τη 2.12.1992 που άρχισε να ισχύει το πδ 370/1992, τα περιφερειακά γενικά νοσοκομεία Αττικής είχαν στην εδαφική περιοχή τους και τον νομό Ευβοίας και κάλυπταν τις υγειονομικές ανάγκες και του Νομού αυτού. Επομένως οι ιατροί του ΕΣΥ που υπηρέτησαν κατά την προ των εκλογών της 10.10.1993 τριετία περισσότερο από τρεις μήνες, σε περιφερειακό γενικό νοσοκομείο των Αθηνών, έχοντας την ιδιότητα του εμμίσθου δημοσίου υπαλλήλου (ΑΕΔ 15/1991, 29/1991), δεν μπορούσαν να εκλεγούν βουλευτές στην εκλογική περιφέρεια Ευβοίας, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 56 παρ. 3 του Συντάγματος.

Το γεγονός ότι με την υπ' αριθ. Α 36/18595/29.10.1986 απόφαση του Υπουργού Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που εκδόθηκε κατά εξουσιοδότηση του άρθρου 8 παρ. 5 του ν. 1397/1983, όπως διαμορφώθηκε η διάταξη αυτή με το άρθρο 12 παρ. 7 του ν. 1579/1985, τα νοσοκομεία Αττικής εντάχθηκαν σε συγκροτήματα και ορίστηκε ότι κάθε συγκρότημα συνδέεται και συνεργάζεται και με νοσοκομεία άλλων νομών και ειδικότερα ότι το Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών εντάσσεται στο 2ο συγκρότημα, το οποίο διασυνδέεται και συνεργάζεται με τα νοσοκομεία των νομών Βοιωτίας και Δωδεκανήσου, ενώ με τα νοσοκομεία Ευβοίας διασυνδέονται και συνεργάζονται τα νοσοκομεία του 4ου συγκροτήματος, δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή, διότι και μετά την ένταξη αυτή σε συγκροτήματα δεν έπαυσαν τα περιφερειακά γενικά νοσοκομεία Αθηνών να ανήκουν στην 1η υγειονομική περιφέρεια και να υποχρεούνται να παρέχουν υγειονομική περίθαλψη στους κατοίκους του νομού Ευβοίας. Ούτε η ίδρυση, με το άρθρο 7 του ν.

1397/1983, του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (ΕΚΑΒ), του οποίου σκοπός είναι η άμεση παροχή βοήθειας και επείγουσας ιατρικής φροντίδας στους πολίτες καθώς και η μεταφορά, αυτών σε μονάδες παροχής υπηρεσιών υγείας, μεταβάλλει τα ανωτέρω.

Συνεπώς ο προβαλλόμενος με το δικόγραφο των προσθέτων λόγος μη εκλογιμότητας του καθού στην εκλογική περιφέρεια του νομού Ευβοίας, συνιστάμενος στο ότι ο καθού ήταν ιατρός του ΕΣΥ και με την ιδιότητα αυτή υπηρέτησε στο Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών, ως διευθυντής της Ουρολογικής Κλινικής από 12 Φεβρουαρίου 1992 μέχρι και τη 2 Δεκεμβρίου (οπότε άρχισε να ισχύει το πδ 370/1992), δηλαδή υπηρέτησε περισσότερο από τρεις μήνες κατά την τριετία πριν από τις βουλευτικές εκλογές της 10. 10. 1993 , σε περιφερειακό γενικό νοσοκομείο της υγειονομικής περιφέρειας (κατά την διαίρεση που έκανε το πδ 3 1/1986), στην οποία υπήγετο και ο νομός Ευβοίας, είναι νόμω βάσιμος.

Επειδή από την προσκομιζόμενη υπ αριθ. ΔΥ 13α/8621/20,4.1994 βεβαίωση του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων αποδεικνύεται ότι ο καθού η αίτηση Ν.Π. υπηρέτησε σε Θέση Διευθυντή Ουρολογίας του κλάδου γιατρών ΕΣΥ στο Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών από 19.2.1992 μέχρι τη 21.9.1993.

Συνεπώς είναι και κατ' ουσία βάσιμος ο λόγος αυτός και πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση κατά τον πρόσθετο αυτό λόγο και να ακυρωθεί η γενόμενη, με την προσβαλλόμενη απόφαση 284/1993 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Χαλκίδας, ανακήρυξη του καθού ως βουλευτή της εκλογικής περιφέρειας του νομού Ευβοίας του συνδυασμού του Κόμματος "ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ".

## **Α.Ε.Δ. 22/2000**

Βουλευτές. Κωλύματα. Δημόσιοι υπάλληλοι. Σκοπός θεσπίσεως της σχετικής διατάξεως. Το κώλυμα αυτό εκτείνεται τοπικά σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες που περιλαμβάνονται στην εδαφική περιφέρεια, στην οποία κατά το νόμο υφίσταται η αρμοδιότητα του υπαλλήλου. Στο κώλυμα αυτό υπάγονται και οι γιατροί του ΕΣΥ με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση. Οι εν λόγω γιατροί, εφόσον υπηρέτησαν κατά την προηγούμενη των εκλογών τριετία σε οποιοδήποτε γενικό περιφερειακό νοσοκομείο του Νομού Αττικής, για χρονικό διάστημα περισσότερο από τρεις μήνες, κωλύονται να θέσουν υποψηφιότητα σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια του Νομού Αττικής.

Πρόεδρος: Στέφ. Μαθθίας, Πρόεδρος Α.Π.

Εισηγητής: Θεόδ. Λαφαζάνος, Αρεοπαγίτης.

Δικηγόροι: Χρ. Πολίτης, Κων. Παπαπολυχρονίου.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ. Έπειδή κατά τη διάταξη του άρθρου 56 παρ. 3 του Συντάγματος “Έμμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές, σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια στην οποία υπηρέτησαν περισσότερο από τρεις μήνες κατά την τριετία πριν από τις εκλογές “. Ο σκοπός στον οποίο προσβλέπει η διάταξη είναι η αποτροπή προπαρασκευής της πολιτικής σταδιοδρομίας των υπαλλήλων, με εκμετάλλευση της θέσης τους, παράλληλα δε και η πληρέστερη διασφάλιση της πολιτικής ουδετερότητάς τους, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (σχετ. ΑΕΔ 35/1997) και το κώλυμα αυτό εκτείνεται τοπικά σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες, που περιλαμβάνονται στην εδαφική περιφέρεια, στην οποία κατά το νόμο υφίσταται η αρμοδιότητα του υπαλλήλου (σχετ. ΑΕΔ 27, 35, 57/1997). Στο εν λόγω κώλυμα εκλογιμότητας υπάγονται και οι ιατροί με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση του

κλάδου ΕΣΥ των νοσοκομείων, που διορίζονται με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, ως οργάνου του Κράτους και επιτελούν δημόσιο κρατικό λειτούργημα, συνδεδεμένοι με το Κράτος (παρά τη μισθοδοσία τους από το νοσοκομείο) με άμεση υπηρεσιακή σχέση δημόσιου δικαίου, ρυθμιζόμενη από το ν. 1397/83 και συμπληρωματικά από τον Υπαλληλικό Κώδικα (σχετ. ΑΕΔ 6/1990, 15/1991, 7/1994, 30, 33, 35, 36/1997). Ειδικότερα, κατά το άρθρ. 2 του ν. 1397/1983 “1. Η χώρα διαιρείται σε υγειονομικές περιφέρειες. 2. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, μετά γνώμη του ΚΕΣΥ ορίζονται ο αριθμός των υγειονομικών περιφερειών, τα όρια και η έδρα τους’ και στο άρθρο 8 παρ. 1-3 αυτού, ορίζονται τα εξής: “1. Τα νοσοκομεία διακρίνονται σε γενικά και ειδικά γενικά είναι όσα διαθέτουν τμήματα νοσηλείας σε περισσότερα από μία ειδικότητες 2. Τα γενικά νοσοκομεία διακρίνονται σε περιφερειακά και νομαρχιακά. Τα περιφερειακά λειτουργούν στην έδρα κάθε υγειονομικής περιφέρειας και Καλύπτουν ανάγκες της, παρέχουν ιατρική εκπαίδευση σε όλες ή περισσότερες ιατρικές ειδικότητες και συμβάλλουν στην προαγωγή της ιατρικής έρευνας 3. Η κατάταξη των νοσοκομείων κατά κατηγορίες γίνεται με τον Οργανισμό τους”. Από 3.12.1992 ισχύει το Π.Δ. 370/92, με το οποίο η Χώρα διαιρείται σε 13 υγειονομικές περιφέρειες, από τις οποίες η 9η, με έδρα την Αθήνα, περιλαμβάνει το Νομό Αττικής.

Συνεπώς, οι ιατροί του ΕΣΥ, που υπηρέτησαν κατά την πριν τριετία, σε οποιοδήποτε γενικό περιφερειακό νοσοκομείο του Νομού Αττικής, για χρονικό διάστημα περισσότερο από τρεις μήνες, κωλύονται να ανακηρυχθούν υποψήφιοι και να εκλεγούν σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια του Νομού Αττικής. Στην προκείμενη περίπτωση, από τα έγγραφα της δικογραφίας αποδεικνύονται τα ακόλουθα: Ο καθού η ένσταση είναι ιατρός και με την απόφαση 304014 40145/12.2.96 του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας (ΦΕΚ 36/1.3.96 Τεύχος ν.π.δ.δ.)

διορίστηκε στη θέση του διευθυντή Νευροχειρουργικής Κλινικής του γενικού Περιφερειακού Νοσοκομείου Αθηνών “ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ”, ανέλαβε υπηρεσία στις 21.3.1996 και υπηρέτησε στην εν λόγω θέση μέχρι την παραίτησή του, η οποία φέρεται, ότι υποβλήθηκε την 17.3.2000 και έγινε δεκτή με την Απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας ΙΟα/14556/17.5.2000 (ΦΕΚ 125/22.5.2000 τεύχος ν.π.δ.δ.).

Εν όψει των προεκτεθέντων αποδεικνύεται ότι συνέτρεχε το κατά το άρθρ. 56 παρ. 3 στο πρόσωπο του καθού η ένσταση του Συντάγματος κώλυμα εκλογιμότητας, αφού καθ' όλη τη διάρκεια της τριετίας πριν από τις εκλογές είχε την ιδιότητα του έμμισθου δημόσιου υπαλλήλου, (ιατρού του ΕΣΥ) και υπηρέτησε καθ' όλο αυτό το διάστημα σε περιφερειακό γενικό νοσοκομείο, του οποίου η λειτουργική αρμοδιότητα κάλυπτε όλες τις εκλογικές περιφέρειες του Νομού Αττικής και συνεπώς και εκείνη των υπολοίπων Νομού Αττικής, όπου ο καθού εκλέχθηκε και ανακηρύχθηκε βουλευτής με την προσβαλλόμενη απόφαση 801/2000 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Επομένως, είναι βάσιμος ο πρώτος λόγος της κρινόμενης ένστασης.

#### **Α.Ε.Λ. 9/2000**

Βουλευτικές εκλογές. Κώλυμα εκλογιμότητας κατά το άρθρα 56 παρ. 3 του Συντάγματος των εμμίσθων δημοσίων υπαλλήλων. Εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή και οι γιατροί του ΕΣΥ που ασκούν τα καθήκοντά τους σε νοσοκομείο και κέντρα υγείας. Δεν μπορεί να εκλεγεί βουλευτής, γιατρός του ΕΣΥ που υπηρετούσε περισσότερο από τρεις μήνες κατά την πριν από τις εκλογές τριετία σε νομαρχιακό

νοσοκομείο ή κέντρο υγείας. Το κώλυμα ισχύει για την εκλογική περιφέρεια στην οποία υπηρετούσε.

Πρόεδρος : Στέφ. Μαθθίας, Πρόεδρος Α.Π.

Εισηγητής : Γεώργ. Ρήγος, Αρεοπαγίτης

Δικηγόροι : Γεώργ. Σωτηρέλης, Κων. Μαυριάς

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ .... Κατά το άρ. 56 παρ. 3 του Συντάγματος, έμμισθοι Δημόσιοι υπάλληλοι... δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι, ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια, στην οποία υπηρέτησαν περισσότερο από τρεις μήνες, κατά την τριετία πριν από τις εκλογές. Από τη διάταξη αυτή, η οποία πάντως ερμηνεύεται στενώς, επειδή εισάγει περιορισμό στο από το άρ. 55 παρ. Ι Συντ. δικαίωμα του εκλέγεσθαι, συνάγεται ότι το κώλυμα αφορά έμμισθους δημόσιους υπαλλήλους, προσλαμβανόμενους βάσει κανόνων δημόσιου δικαίου για την πλήρωση οργανικής θέσης, και αποβλέπει προδήλως στην αποτροπή της προπαρασκευής πολιτικής σταδιοδρομίας με εκμετάλλευση της υπαλληλικής θέσης, παράλληλα δε στη διασφάλιση της πολιτικής ουδετερότητας των δημόσιων υπαλλήλων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Το κώλυμα ισχύει για ολόκληρη την περιοχή στην οποία είναι δυνατό να ασκούνται, σύμφωνα με το νόμο, τα καθήκοντα του υπαλλήλου, δηλαδή ανάγεται σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες που Περιλαμβάνονται στην τοπική αρμοδιότητα της υπηρεσίας στην οποία υπηρετεί ο υπάλληλος και στην οποία είναι ενδεχόμενο να εκμεταλλευθεί τη θέση του για να προετοιμάσει την πολιτική σταδιοδρομία του. Στο κώλυμα αυτό εμπίπτουν και οι γιατροί του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), που υπηρετούν σε νοσοκομεία ή κέντρα υγείας του Συστήματος (άρ. 14, 15, 24 ν. 1397/83 όπως ισχύει μετά τους ν. 1579/85, 2071/92 και 194/94), αφού και αυτοί είναι έμμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι, κατά την έννοια του άρ. 56 παρ. 3 Συντ., διοριζόμενοι με απόφαση του αρμόδιου

Υπουργού, ασκούν δημόσιο λειτούργημα και τους συνδέει με το Κράτος άμεση υπηρεσιακή σχέση δημόσιου δικαίου. Επομένως γιατρός του ΕΣΥ, που υπηρέτησε περισσότερο από τρεις μήνες, κατά την πριν από τις Βουλευτικές εκλογές τριετία, σε νοσοκομείο οποιασδήποτε μορφής ή κέντρο υγείας, δεν μπορεί να εκλεγεί βουλευτής της εκλογικής περιφέρειας η οποία περιλαμβάνεται στην τοπική αρμοδιότητα (περιφέρεια) του νοσοκομείου ή του κέντρου υγείας στο οποίο υπηρετούσε (άρ. 58, 100 παρ. 1 περίπτ. α' Συντ., 24 ν. 345/76). Εκλογική περιφέρεια, κατά το άρ. I παρ. I π.δ. 55199, είναι ο νομός, με τα διοικητικά όριά του όπως ίσχυαν την 1 η Ιανουαρίου 1985 και με εξαίρεση τους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης (παρ. 2 -3 του ίδιου άρθρου). Κατά το άρ. 8 ν. 1397/83, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρ. 54 ν. 207/192, τα νοσοκομεία (του ΕΣΥ) διακρίνονται σε γενικά και ειδικά (παρ. 1), τα δε γενικά σε Περιφερειακά και νομαρχιακά. Τα περιφερειακά 'της οικείας υγειονομικής περιφέρειας καλύπτουν κυρίως τις ανάγκες της, Παρέχουν Ιατρική εκπαίδευση σε όλες ή τις περισσότερες ιατρικές ειδικότητες και συμβάλλουν στην προαγωγή της ιατρικής έρευνας". Τα νομαρχιακά 'λειτουργούν σε κάθε νομό, καλύπτουν ανάγκες κυρίως του πληθυσμού του νομού, παρέχουν ιατρική εκπαίδευση και συμβάλλουν στην προαγωγή της ιατρικής έρευνας" (παρ. 2). Κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, 'η κατάταξη των νοσοκομείων κατά κατηγορία ... γίνεται με τον οργανισμό τους". Κατά την παρ. 4, 'με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων τα ειδικά νοσοκομεία μπορεί να εξυπηρετούν τις ανάγκες περισσότερων υγειονομικών περιφερειών" και κατά την παρ. 5 'τα νοσοκομεία κάθε υγειονομικής Περιφέρειας διασυνδέονται μεταξύ τους νοσηλευτικά, επιστημονικά και εκπαιδευτικά, κάτω από το συντονισμό και την εποπτεία της περιφερειακής διεύθυνσης υπηρεσιών υγείας της υγειονομικής περιφέρειας, όπως ειδικότερα καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών



Ασφαλίσεων, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του ΚΕ.ΣΥ. Η πιο πάνω διασύνδεση είναι και λειτουργική, επιτρέπεται δε και μεταξύ νοσοκομείων δύο ή περισσότερων υγειονομικών περιφερειών, εφόσον το επιβάλλουν οι ανάγκες περίθαλψης των ασθενών και η καλύτερη λειτουργία των νοσοκομείων”.

Σύμφωνα με το άρ. 14 παρ. 1 του ίδιου νόμου 1397/83, τα κέντρα υγείας συνιστώνται, σε κάθε νομό, με κοινή απόφαση των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Οικονομικών και Υγείας και Πρόνοιας, ως αποκεντρωμένες οργανικές μονάδες των νοσοκομείων του νομού, με την ίδια δε απόφαση ορίζονται η έδρα του κέντρου και η περιοχή ευθύνης του και συνιστώνται οι θέσεις του προσωπικού του, οι οποίες προσθέτονται στις προβλεπόμενες από τον οργανισμό του νοσοκομείου στο οποίο υπάγεται το κέντρο. Με το π.δ. 370/92, που εκδόθηκε κατ’ εξουσιοδότηση του άρ. 2 ν. 2071/92 “εκσυγχρονισμός και οργάνωση Συστήματος Υγείας”, η Χώρα διαιρέθηκε σε δεκατρείς υγειονομικές περιφέρειες, μεταξύ των οποίων η (2η) Κεντρικής Μακεδονίας, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, που περιλαμβάνει τους νομούς Θεσσαλονίκης, Σερρών, Χαλκιδικής, Κιλκίς, Πέλλας, Ημαθίας και Πιερίας. Όπως ορίζεται στο άρθρο Ι του π.δ/τος, σκοπός της διαίρεσης της χώρας σε υγειονομικές περιφέρειες είναι ο καλύτερος σχεδιασμός, προγραμματισμός και συντονισμός των υπηρεσιών υγείας της περιφέρειας για την “αναβάθμιση της υγείας του λαού”. Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει ειδικότερα ότι γιατρός του ΕΣΥ, ο οποίος υπηρετούσε περισσότερο από τρεις μήνες, κατά την πριν από τις βουλευτικές εκλογές τριετία, σε νομαρχιακό νοσοκομείο ή κέντρο υγείας, δεν μπορεί να εκλεγεί βουλευτής στην εκλογική περιφέρεια που συμπίπτει με την περιφέρεια του νομαρχιακού νοσοκομείου ή του κέντρου υγείας, όπου υπηρετούσε, και όχι σε οποιαδήποτε εκλογική περιφέρεια (νομό) που υπάγεται στην ίδια υγειονομική περιφέρεια του π.δ. 370/92. Αντίθετη άποψη που θα επέκτεινε το από το αρ. 56 παρ. 3 εδάφ. α’ του

Συντάγματος κώλυμα εκλογιμότητας του γιατρού του ΕΣΥ σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες (νομούς) που περιλαμβάνονται στην ίδια υγειονομική περιφέρεια, δεν μπορεί να θεμελιωθεί στις προαναφερόμενες διατάξεις και Κυρίως στη διάταξη του άρ. 8 παρ. 2 εδάφ. γ' ν. 1397/83 (όπως αντικ. με το άρ. 54 ν. 2071/92) κατά την οποία τα νομαρχιακά νοσοκομεία και τα σ' αυτά υπαγόμενα κέντρα υγείας καλύπτουν κυρίως τις ανάγκες του πληθυσμού του νομού. Κρίσιμο, για την ύπαρξη του κωλύματος του άρ. 56 παρ. 3 του Συντάγματος, στοιχείο είναι τα διοικητικά όρια του νομού στον οποίο ανήκουν το νομαρχιακό νοσοκομείο και το κέντρο υγείας, το οποίο υπάγεται σ' αυτό, που λειτουργούν πρωτίστως κατά νομό και για τις ανάγκες του πληθυσμού του, όχι δε η κατ' εξαίρεση δυνατότητα νοσηλείας σ' αυτά ασθενών από τη μείζονα υγειονομική περιφέρεια.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αντώνη Μ. Παντελή, «Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου», Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2005
2. Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», Τόμος Α, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2004
3. Ανδρέα Γ. Δημητρόπουλου, «Οργανωτικό μέρος – Σημειώσεις»
4. Κ.Γ.Μαυριά, «Συνταγματικό Δίκαιο», Τρίτη έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς του νόμους, Εκδ. Σάκκουλα 2004
5. Αθ.Γ.Ράικου, «Δικονομικόν Εκλογικόν Δίκαιον», Συστηματική ερμηνεία του ισχύοντος ελληνικού δικαίου περί εξελέξεως των βουλευτικών εκλογών μετά παραθέσεως των πορισμάτων της νομολογίας του Εκλογοδικείου, Έκδοση εβδομή 1977
6. Αθ.Γ.Ράικου, «Ο έλεγχος του κύρους των βουλευτικών και ευρωβουλευτικών εκλογών», Ε' Συμπλήρωμα του Δικονομικού Εκλογικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1996
7. Αθ.Γ.Ράικου, «Συνταγματικό Δίκαιο», Τεύχη Α',Β',Γ', Εισαγωγή-Οργανωτικό Μέρος, Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
8. Νικολάου Π. Σοϊλεντάκη, «Νομαρχιακές και Δημοτικές Εκλογικές Διαφορές»
9. Παναγιώτη Ε. Πούλη, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου και Θεσμών», Έκδοση Τρίτη, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004

## **ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ**

Εκλογές, εκλογικό σύστημα, εκλογικές αρχές, προσόντα εκλογιμότητας, κωλύματα εκλογιμότητας, ασυμβίβαστο, βουλευτικό αξίωμα, βουλευτής, εκλογέας, Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, εκλογικός κώδικας, εκλογική διαδικασία, δικαίωμα εκλέγειν, δικαίωμα εκλέγεσθαι